

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ М.І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»

ЛЕВИЦЬКА ОЛЬГА ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 332:331.5.009.12:314.7

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РИНКУ ПРАЦІ
РЕГІОНУ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ**

08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Львів – 2024

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державній установі «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України».

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
ВАСИЛЬЦІВ Тарас Григорович,
Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», завідувач відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів.

Опоненти: доктор економічних наук, професор
МІЩУК Галина Юрївна,
Національний університет водного господарства та природокористування, завідувач кафедри трудових ресурсів і підприємництва;

доктор економічних наук, професор
ПАВЛІХА Наталія Володимирівна,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
професор кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами;

доктор економічних наук, професор
СТЕПУРА Тетяна Михайлівна,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри економіки підприємства та інвестицій.

Захист відбудеться 14 червня 2024 р. об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 у Державній установі «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Христина ПРИТУЛА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Посилена міграційна активність населення завжди була притаманна незалежній Україні. Дотепер, внаслідок численних економічних криз та соціально-політичних збурень, Україна формує п'ятірку найбільших донорів людських ресурсів у світі, що негативно з огляду на значні інтелектуально-кадрові втрати, зниження трудового потенціалу, дестабілізацію ринків праці країни та її регіонів, зокрема прикордонних. При цьому за останнє десятиліття міграційні процеси відчутно активізувалися в областях Карпатського регіону, що пов'язано з їх геополітичним положенням, а також зі зміною вектора трудової міграції у напрямку ЄС. З початком повномасштабної війни негативні міграційні тренди з об'єктивних причин тільки загострилися, а перед регіональними й місцевими органами влади постали виклики масштабних зовнішніх і внутрішніх переміщень населення, поглиблення проблем депопуляції, погіршення кадрового потенціалу суб'єктів господарювання і звуження їх виробничих потужностей, скорочення зайнятості та кількості робочих місць, зростання прекаризації і соціально-трудова незахищеності вразливих категорій населення, розвитку галузево-структурних дисбалансів і посилення кадрових проблем на регіональних ринках праці. Ці новітні виклики стали домінантними чинниками дестабілізації просторового розвитку економіки України.

Як в сенсі подолання існуючих загроз, так і в перспективі повоєнного відновлення регіональних соціально-економічних систем на особливу увагу заслуговує завдання забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону як потужного економічного інструменту врегулювання сфери праці і зайнятості населення, а відтак доходів, якості життя, міграційних аспірацій та міграційної поведінки різних вікових і професійно-соціальних груп. У теперішніх умовах ринок праці регіону не реалізує своїх базових функцій з огляду на недостатню резильєнтність до обставин війни, сучасних міграційних викликів, втрат людського потенціалу, до загальної структурно-динамічної нестабільності через істотні внутрішні та зовнішні ризики і загрози щодо збереження ресурсного потенціалу регіональної економіки.

Вказане актуалізує проблему не стільки розвитку та ефективного функціонування ринку праці, як зміцнення його конкурентоспроможності, що означатиме здатність перемагати у ринків праці інших регіонів та країн у конкурентній боротьбі за інтелектуально-кадрові і трудові ресурси, якісні і конкурентоспроможні робочі місця та умови праці, інституційну спроможність, інвестиції в розвиток людського потенціалу.

Дослідження є продовженням наукових ідей відомих учених, інтереси яких пов'язані з вивченням теоретико-методологічних і прикладних аспектів розвитку ринку праці та сфери зайнятості, зокрема таких науковців, як Н. Азьмук, В. Антонюк, Л. Гальків, А. Колот, Л. Кравченко, М. Кримова, Е. Лібанова, Н. Павліха, В. Петюх, В. Приймак, О. Стефанишин, У. Садова, Л. Семів, Т. Степура, Л. Яценко та ін., а також регіональної політики із врахуванням ідейних напрацювань учених-регіоналістів, серед яких: Б. Данилишин, Є. Качан, Л. Ковальська, О. Крайник, Л. Ладонько, М. Мельник, В. Мікловда, Х. Притула, Д. Стеченко, І. Сторонянська, С. Шульц та ін. Питання конкурентоспроможності ринку праці та окремих її

складових ґрунтовно представлені у вітчизняному науковому доробку (В. Близнюк, А. Калина, Л. Лісогор, Ю. Маршавін, І. Петрова, В. Сандугей, М. Семикіна, С. Цимбалюк, Н. Шиловцева) та у працях Р. Войцеховської, Т. Воловца, А. Обадіча, М. Портера, М. Сінероса, А. Шарля. Вагомим науковим вектором у дослідженні слугують напрацювання плеяди науковців, котрі розвивають безпекову концепцію ринку праці і соціально-трудова відносин, серед них, зокрема, З. Варналій, О. Власюк, Т. Васильців, В. Гоблик, В. Горбулін, О. Гринькевич, О. Іляш, В. Куценко, М. Пітюлич, А. Сухоруков, Ю. Харазішвілі, Л. Шаульська.

Міграційна складова дослідження, пов'язана з особливостями, викликами, наслідками сучасних міграційних процесів в Україні, специфікою їх регулювання у контексті державної та регіональної політики людського розвитку, ґрунтується на працях Ю. Білана, М. Біль, С. Вовканича, О. Грішньої, О. Іванкової-Стецюк, І. Лапшиної, Н. Левчук, Е. Лібанової, О. Малиновської, Г. Міщук, О. Мульської, О. Олійник, О. Позняка, І. Прибиткової, О. Пуригіної, О. Риндзак, М. Романюка, У. Садової, О. Самборської, О. П'ятковської, Б. Юськіва; проблематиці міграційної безпеки та ризиків посилення зовнішньої міграції населення для зростання економіки присвячені роботи М. Вайнера, М. Гомеза, Г. Доріго, Е. Лі, Д. Массея, В. Тоблера, Е. Тоффлера, Н. Паркінса, В. Петерсена, Е. Равенштейна, Л. Хантера, К. Яскуловського.

Водночас, все ще існують прогалини у теоретико-прикладних дослідженнях з проблем забезпечення конкурентоспроможності регіональних ринків праці, зокрема за високих міграційних викликів. У нових умовах розвитку економіки регіонів, ускладнених безпековими загрозами і дестабілізацією ресурсних ринків, виникає потреба у цілісних наукових розробках щодо дієвих засобів та інструментів зміцнення конкурентоспроможності регіональних ринків праці, здатних врегулювати і покращити їх структурно-динамічні характеристики, зменшити міграційні втрати, забезпечити ефективне використання і збереження людського потенціалу задля стійкого розвитку економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертація виконана в межах науково-дослідних тем Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», а саме: «Формування і використання територіальних міграційних систем для забезпечення сталого розвитку регіонів» (№ ДР 0112U000462), у межах якої автором здійснено оцінку впливу зовнішньої міграції населення на інтелектуально-кадровий потенціал регіону; «Соціально-економічна захищеність мігрантів: загальнонаціональний та регіональний вимір» (№ ДР 0113U000106), де автором досліджено вплив міграції на рівень соціально-економічної захищеності населення, розроблено систему медико-соціального забезпечення трудових мігрантів; «Проведення аналітичного дослідження з визначення динаміки та структури незайнятого економічно активного населення Львівської області» (№ ДР 0116U008739), де автором розроблено методику непрямой оцінки частки незайнятого економічно активного населення в області та районах; «Структурні зміни прикордонних ринків праці у координатах соціальної та економічної ефективності» (№ ДР 0116U00774), у межах якої автором досліджено структурно-динамічні зрушення у розвитку прикордонного ринку праці; «Механізм регулювання міграції населення в умовах трансформації регіональних ринків праці» (№ ДР 0116U004032), у межах якої автором досліджено стан розвитку регіональних ринків праці, розроблено інструменти забезпечення їх структурної рівності як умови

стримування еміграції; «Міграційна активність населення Карпатського регіону» (№ ДР 0119U002010), де автором здійснено комплексну оцінку стану та впливу міграційних процесів на соціально-економічний розвиток регіону, «Механізми проактивної політики зниження соціальної вразливості населення (на прикладі Карпатського регіону України)» (№ ДР 0121U112014), у межах якої автором визначено проблеми узгодження політики зниження соціальної вразливості та регулювання розвитку економіки регіону; «Трансформація моделі просторового розвитку України» (№ ДР 0122U002055), де автором запропоновано напрями збалансування просторового розвитку України шляхом підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці. Дисертація пов'язана з виконанням проєкту Національного фонду досліджень України «Міграційні втрати молоді: імітаційне моделювання та сценарне прогнозування у контексті збереження людського потенціалу для повоєнної відбудови України» (№ 2022.01/0074), у межах якого побудовано матрицю ризиків і наслідків міграційних втрат молоді для економіки, обґрунтовано вплив трансформацій вітчизняного ринку праці на рівень міграційних настроїв серед студентської молоді.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є наукове обґрунтування теоретико-методологічних основ та розроблення прикладних рекомендацій зі забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів.

Досягнення поставленої мети передбачало вирішення таких *завдань*:

- дослідити еволюцію функцій, завдань та моделей розвитку ринку праці, його трансформацію з погляду сучасних теорій конкурентоспроможності і концепцій праці;
- окреслити теоретико-методологічні засади дослідження конкурентоспроможності ринку праці регіону та політики її забезпечення;
- сформулювати основні теоретичні положення поняття міграційної безпеки у контексті збереження та розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу регіону;
- розробити методологію комплексного аналізу конкурентоспроможності регіонального ринку праці;
- обґрунтувати методико-прикладні засади дослідження міграційних викликів і загроз безпеці розвитку регіональної економіки;
- виявити структурні диспропорції і тенденції розвитку регіональних ринків праці в умовах активізації міграційних процесів у регіонах;
- оцінити рівень конкурентоспроможності регіональних ринків праці на основі комплексного структурно-темпорального аналізу;
- виявити каузальні міжсистемні зв'язки розвитку ринку праці регіону та міграції населення у динамічному вимірі;
- дослідити комплементарний вплив конкурентоспроможності регіонального ринку праці на інтенсивність міграційних процесів та зростання економіки регіону;
- проаналізувати регіональні особливості інституціонального забезпечення розвитку ринку праці та зміцнення міграційної безпеки;
- обґрунтувати стратегічні пріоритети політики підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці та регулювання міграційних процесів;
- розробити організаційно-економічний інструментарій забезпечення стабільності ринку праці регіону в умовах зростання міграційної викликів;
- визначити цільові соціально-захисні засоби зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону для протидії соціально-трудовим загрозам міграційній безпеці;

- обґрунтувати інституціонально-інноваційні важелі стимулювання розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки;
- розробити механізм збалансування ринку праці на засадах проактивної політики стимулювання місцевого економічного розвитку й оптимізації міграційної активності.

Об'єктом дослідження є процеси забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та прикладні механізми, інструменти і засоби забезпечення конкурентоспроможності ринку праці Карпатського регіону України в умовах міграційних викликів.

Методи дослідження. Для виконання поставлених завдань у роботі використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів наукового дослідження, зокрема: *історико-філософський, діалектичний методи, аналіз і синтез* – для вивчення еволюції функцій та моделей розвитку ринку праці (п. 1.1, 1.4); *узагальнення і систематизації* – у розробці теоретико-концептуальних положень конкурентоспроможності ринку праці регіону, удосконаленні теоретичного базису міграційних процесів та міграційної безпеки (п. 1.2, 1.3.); *системного підходу, теорію конкурентних переваг, принципи комплементарності* – для характеристики структури та логіки формування конкурентоспроможності ринку праці, побудови концептуальної моделі її аналізу (п. 2.1), систематизації чинників та умов формування конкурентних переваг і вад регіональних ринків праці (п. 2.3), розробки стратегічних пріоритетів політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону та регулювання міграційних процесів (п. 4.3), обґрунтування інструментів реалізації зазначеної політики (п. 5.1-5.4); *методи структурно-логічного та економетричного аналізу* – при розробленні методології дослідження конкурентоспроможності регіонального ринку праці та удосконаленні методико-прикладних засад аналізу міграційної безпеки (п. 2.1-2.2); *статистичного аналізу та групування, композиційного оцінювання, теорії чутливості, рангового підходу* – під час аналізування сучасного стану, тенденцій і структурних змін регіональних ринків праці (п. 3.1), оцінювання рівня конкурентоспроможності ринку праці та групування регіонів за композиційним індексом (п. 3.2), аналізування параметрів міграційної безпеки регіону (п. 2.2); *методи тестування на каузальність* – під час виявлення міжсистемних причинно-наслідкових зв'язків між параметрами ринку праці регіону та міграції населення (п. 3.3); *економіко-математичного моделювання* – для встановлення взаємозв'язку конкурентоспроможності ринку праці та міграційної активності у регіоні (п. 3.4), при моделюванні залежності соціально-економічного розвитку регіону від конкурентоспроможності ринку праці (п. 4.1); *теорія інституціоналізму* – для аналізу інституціонального забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку праці та зміцнення міграційної безпеки (п. 4.2); *стратегічного аналізу* – у побудові матриці стратегічного позиціонування регіонів за темпами поступу економіки, інтенсивністю міграції та рівнем конкурентоспроможності ринку праці (п. 4.1), в обґрунтуванні стратегічних пріоритетів (п. 4.3) та інструментарію проактивної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів (п. 5.1-5.4).

Інформаційною основою дослідження є відповідні положення законодавства України, нормативно-правові документи Кабінету Міністрів України, Міністерства економіки України, Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерства соціальної політики України, обласних державних адміністрацій, статистичні матеріали Державної служби статистики України,

Державної служби зайнятості України, Державної міграційної служби України, аналітичні матеріали вітчизняних і міжнародних економічних організацій, монографічні видання, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних авторів, інтернет-ресурси, результати соціологічних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів. Основні положення і результати дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

- обґрунтовано концептуальні засади буферно-бустерної моделі конкурентоспроможності ринку праці регіону, в основу якої закладено здатність ринку праці: (1) протидіяти внутрішнім і зовнішнім макроекономічним збуренням (зокрема впливу шоків, криз, пандемій, війн, геополітичних викликів), зберігаючи економічну систему регіону, передусім в частині соціально-трудоких відносин і зайнятості, у стані відносної стійкості та зменшуючи міграційні втрати населення (*буфер-ефект*), (2) прискорювати економічне зростання шляхом збереження і розвитку інтелектуально-кадрового, фінансово-інвестиційного, інноваційно-технологічного потенціалу регіону, залучення якісного міграційного ресурсу (*бустер-ефект*); такий підхід послугував орієнтиром для визначення пріоритетних напрямів політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону, насамперед поширення новітніх форм зайнятості, забезпечення гідних умов та оплати праці, раціонального використання робочої сили, зростання продуктивності праці, інституційної підтримки міжкультурних відносин та соціального діалогу;

- розроблено методологію аналізу впливу конкурентоспроможності ринку праці на міграційну безпеку і розвиток регіону; двовекторний підхід дає можливість виявляти зв'язки між компонентами конкурентоспроможності ринку праці та показниками внутрішньої і зовнішньої міграційної активності населення, а також параметрами соціально-економічного зростання, що дозволяє визначати *критичні* (для міграційної безпеки і розвитку економіки) й *оптимальні* (за яких рівень еміграційної активності знижується при висхідній динаміці економічного зростання) діапазони конкурентоспроможності ринку праці; такий підхід, водночас, дає змогу ідентифікувати соціально-економічні ефекти на основі визначення порогів внутрішньої і зовнішньої міграції та темпів поступу економіки, за яких ринок праці спроможний зберігати, розвивати та нагромаджувати інтелектуально-кадровий ресурс і потенціал зростання регіону;

- запропоновано концепцію проактивної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону на засадах безпеки та інклюзивності з механізмами стимулювання місцевого економічного розвитку, ефективнішого використання підприємницьких, працересурсних та економічних активів громад і забезпечення міграційної стабільності регіону; в стратегічній основі такої політики лежать чотири цільові орієнтири її реалізації: (1) подолання зумовлених війною викликів розвитку ринку праці та збереження людських ресурсів, (2) забезпечення потреб і використання можливостей повоєнної відбудови на основі максимальної інклюзії у ці процеси суб'єктів ринку праці (*новітні пріоритети*), (3) усунення системних проблем і перешкод функціонуванню ринку праці як чинників виштовхування населення, (4) зменшення мікро- та макроструктурних асиметрій в частині створення робочих місць, оплати праці, зайнятості, підготовки, розміщення і використання інтелектуально-кадрових ресурсів (*класичні пріоритети*);

удосконалено:

- теоретико-методологічні основи дослідження конкурентоспроможності ринку праці шляхом переходу від класичного трактування її сутнісно-змістовних характеристик до макроекономічного (системного) бачення – як інструмента політики регулювання у сферах зайнятості, доходів, соціально-трудоких відносин, соціальної вразливості, міграції, місцевого економічного розвитку, підприємництва тощо завдяки формуванню конкурентного середовища та ефективному регулюванню ринку праці, забезпеченню міграційної безпеки і реалізації потенціалу зростання економіки регіону; на відміну від традиційного підходу, де семантика конкурентоспроможності ринку праці обмежується переважно кон'юнктурними параметрами ринку, авторське тлумачення орієнтується на комплексність і розширення функцій ринку праці, зокрема в сенсі розвитку продуктивних сил і посилення стійкості економічної системи регіону до міграційних викликів і загроз;

- логіко-структурну модель конкурентоспроможності ринку праці в умовах міграційних викликів, в основі якої – прямий зв'язок конкурентоспроможності ринку праці зі стійкістю і розвитком регіональної економіки; важливими складовими у представленій моделі є, по-перше, міграція населення, як чинник і наслідок конкурентоспроможності ринку праці, що пояснюється її *поліморфністю* та *багатовекторністю*, а по-друге, трансформації ринку праці і структури людського капіталу під впливом міграційних процесів, котрі стосуються не лише традиційно досліджуваних зрушень гендерно-вікової і професійно-кваліфікаційної структури економічно активного населення чи кон'юнктури ринку праці, а й зміни його гнучкості, резильєнтності, ефективності, безпечності, функціональності, чим обумовлений новий пропонуванний *квалітативний підхід* до розуміння системних критеріїв забезпечення конкурентоспроможності ринку праці;

- методичний інструментарій аналізування конкурентоспроможності ринку праці, який, на відміну від усталених підходів із використанням базових кон'юнктурних індикаторів (попит і пропозиція праці, вартість робочої сили і витрати на її утримання та ін.), передбачає комплексне оцінювання з використанням теорії чутливості для побудови композиційного показника та його компонент ((1) якості робочих місць, (2) інтелектуально-кадрового забезпечення, (3) мотивації праці, (4) ефективності зайнятості і ринку праці, (5) інституційної спроможності ринку праці), що дає змогу виявляти ступінь чутливості ринку праці до зміни детермінант конкурентоспроможності і, відповідно, коригувати політику її забезпечення у структурно-темпоральному вимірі;

- науково-методичний підхід до аналізу взаємозалежності конкурентоспроможності ринку праці та інтенсивності міграційних процесів у регіоні на основі виявлення динамічних збурень змінних та імпульсів (за принципом «імпульс – результат»), застосування якого дозволяє визначити компоненти ринку праці, регулювання яких сприятиме мінімізації міграційних втрат регіону, а також прогнозувати вплив параметрів конкурентоспроможності ринку праці регіону на міграційну активність населення і, навпаки; розробка та імплементація такого підходу дозволила встановити, що каузальні лагові залежності у системі «ринку праці – міграційна активність» поліаспектні, їх вплив різновекторний з диференційованим рівнем загроз стабільному розвитку регіональної економіки, причому конкурентоспроможність ринку праці перебуває у комплементарній кумулятивній

взаємозалежності з міграційною активністю населення і детермінує міграційну безпеку регіону;

- систему інструментів та заходів інституціонального забезпечення розвитку ринку праці регіону, яка відрізняється від існуючих розробок узгодженням можливостей і пом'якшенням впливу євроінтеграції, врахуванням регіональних особливостей і цілеорієнтованістю на зміцнення міграційної безпеки, а також передбачає імпорт інститутів й інституційного забезпечення (інституціональні патерни), інституційні зміни та трансформації («тверді» інструменти), гармонізацію інститутів й інституціонального забезпечення («м'які» запобіжники безпеки й розбалансування), інноватизацію інституціонального забезпечення (новітні інститути та правила); запропонована система інституціонального забезпечення сформована з урахуванням умов сучасного етапу євроінтеграційної України, а заходи удосконалення інституціонального забезпечення ринку праці регіону визначено у проєкції усунення існуючих недоліків міграційної політики для зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону;

набули подальшого розвитку:

- науково-прикладні засади політики регулювання ринку праці на основі моделей економічного розвитку, орієнтованих на формування продуктивних сил і зміцнення інтелектуально-кадрового потенціалу та пов'язаних із сучасними стратегіями економічного зростання (неоіндустріалізація, смарт-розвиток, технологічно-цифрова трансформація, повоєнне відновлення), що дало змогу виявити кон'юнктурні характеристики різних типів ринку праці, вплив еволюції його функцій і завдань на поступ регіональної економіки, а також значення ринку праці для стабілізації соціо-економічних процесів і збалансування просторового розвитку; такий еволюційно-компаративний підхід відкриває нові можливості дослідження та розширює інструментарій регулювання розвитку регіональних економічних систем на основі *ревалоризації ринку праці* – підвищення його суспільно-економічного значення як динамічної системи, здатної слугувати своєрідним суб'єктом конкуренції за інтелектуально-кадрові ресурси, впливати на міграційну безпеку та економічне відновлення територій в умовах сучасних екзистенційних викликів;

- концептуальні положення забезпечення конкурентоспроможності ринку праці у *тривимірній площині* – в економічному, соціальному та безпековому аспектах, які відповідно слугують орієнтирами-тригерами реалізації механізмів її посилення; таке бачення послужило основою виокремлення нових детермінант актуалізації регулювання ринку праці регіону на базі *безпекової концепції розвитку*, що полягає у врахуванні у стратегічних пріоритетах безпеки праці і людських ресурсів (в частині структури, динаміки, балансу і ефективності ресурсів та ринку праці), а також *міграційної безпеки* з виокремленням її у самостійний напрям регіональної політики, пов'язаний зі забезпеченням захищеності інтересів регіону щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу економіки, зменшення впливу реальних і потенційних загроз міграційних втрат населення, попередження їх трансформації у небезпеки національного масштабу;

- науково-методичний підхід до *оцінювання міграційної безпеки регіону*, який у методико-прикладному аспекті передбачає побудову системи критичних показників інтенсивності міграції (внутрішньорегіональної і міждержавної) та фактичного і скоригованого міграційного заміщення населення, що дозволяє ідентифікувати та

групувати регіони за ступенем сумарних втрат населення (як співвідношення чисельності прибулих та вибулих осіб, зваженого на рівень природних втрат у регіоні); тоді як у теоретико-методичному зрізі обумовлює запровадження нової категорії – «міграційно-природного знелюднення» як одного з критеріїв послаблення міграційної безпеки регіону;

- прикладні засади регулювання ринку праці регіону і забезпечення його конкурентоспроможності за рахунок, по-перше, обґрунтування елементів *превентивного механізму* регулювання соціально-трудова відносин і сфери зайнятості регіону в умовах збільшення міграційних викликів та, по-друге, визначення *інституційних запобіжників* двох категорій: (1) соціально-захисних, які передбачають недопущення поширення негативних факторів-дестабілізаторів соціально-трудова відносин (порушення норм трудового законодавства, скорочення робочих місць, погані умови праці, тінізація і незахищеність відносин зайнятості й оплати праці, малопродуктивна праця та низька трудова дисципліна); (2) інноваційно-розвиткових, які визначають стимули та/чи обмеження щодо регулювання доходів, зайнятості, започаткування і розвитку бізнесу (зокрема на засадах інноваційно-технологічної модернізації), соціального забезпечення і соціально відповідальної поведінки інститутів ринку праці, освіти та охорони здоров'я, житлової сфери, розбудови інфраструктури, соціально-трудова інклюзії суспільства, регулювання міграції та демографічних пропорцій;

- науково-прикладний підхід до реалізації проактивної політики забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону; авторський метод, на відміну від типових пропозицій щодо зниження рівня безробіття і реформування системи оплати праці, передбачає застосування комплексного підходу на засадах узгодженого впровадження і поєднання інструментів (організаційно-економічних, соціально-захисних, інституціонально-інноваційних та місцевого економічного розвитку) регулювання ринку праці та зміцнення інтелектуально-кадрового потенціалу регіону задля досягнення таких стратегічних пріоритетів, як: (1) збалансування ринку праці і розвиток нових прогресивних форм зайнятості, (2) створення конкурентоспроможних робочих місць у базових видах економічної діяльності та в галузях-драйверах економіки, (3) активізація розвитку малого бізнесу, (4) забезпечення якості та посилення резильєнтності освітньо-наукової сфери, (5) підтримка ВПО і сприяння зворотній міграції населення, (6) зміцнення потенціалу місцевого розвитку шляхом відкриття транспортно-логістичних хабів та локально-інтегрованих структур, створення нових підприємств і технологічної модернізації існуючих, реалізації наявного економіко-ресурсного потенціалу громад, стимулювання підприємництва на сільських територіях, поглиблення міжмуніципальної співпраці, розвитку смарт- і дорожньо-транспортної інфраструктури та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає у подальшому розвитку прикладних аспектів політики забезпечення конкурентоспроможності ринку праці, методології її аналізування й оцінювання впливу на міграційну активність населення та зростання економіки регіону. Основні положення, висновки та рекомендації дослідження використані:

Комітетом з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Верховної Ради України при формуванні положень законів та законодавчих актів України щодо трудової міграції (довідки

№ 11/2020-11 від 19.11.2020 р., № 04-23/13-2021/179701 від 02.06.2021 р.), напрацьованні сценаріїв та інструментів проактивної політики зниження соціально-трудоваї вразливості у Карпатському регіоні та країні в цілому на етапі повоєнної відбудови (довідка № 319д9/15-2023/259659 від 24.11.2023 р.);

Міністерством соціальної політики України при підготовці стратегічних документів та під час розробки нормативно-правових актів щодо створення сприятливих умов для працевлаштування вразливих категорій населення, регулювання соціально-трудоваї відносин (довідка № 15408/0/2-20/51 від 03.11.2020 р.);

Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України у ході обґрунтування напрямів удосконалення регіональної політики регулювання міграційних процесів (довідка № 7/31/16239-20 від 30.09.2020 р.), при формуванні державної політики у сфері праці, зайнятості та трудоваї міграції (довідка № 7/36.2/18016-20 від 06.11.2020 р.), для комплексного оцінювання соціально-гуманітарних наслідків війни для областей Карпатського регіону (довідки № 7/34.5/4196-22 від 16.05.2022 р., № 7/16.1/4246-22 від 17.05.2022 р.), при підготовці практичних рекомендацій щодо зменшення структурних дисбалансів регіональних ринків праці в Україні в умовах воєнних дій (довідка № 7/14/65110-03 від 15.06.2022 р.), у ході актуалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. в частині ідентифікації нових напрямів реалізації євроінтеграційного вектору України шляхом підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ринку праці (довідка № 4572/35/14-23 від 30.06.2023 р.) та в напрацьованні пропозицій щодо зменшення міграційних втрат висококваліфікованих фахівців під час війни (довідка № 20199/35/10-23 від 16.11.2023 р.);

Державною міграційною службою України при формуванні стратегічних орієнтирів регулювання міграційних процесів в Україні із врахуванням регіональної специфіки та потреб ринку праці (довідка № 4.1-10015/3.1-20 від 31.12.2020 р.);

Головним управлінням державної міграційної служби у Львівській області під час формування регіональної програми у сфері регулювання міграції у частині зменшення соціально-економічних ризиків і загроз (довідка № 4601.16-9488/46.1-20 від 09.09.2020 р.), при напрацьованні концепційних положень проактивної політики соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб (довідка № 4601.1-14039/46.2-23 від 16.11.2023 р.);

Головним управлінням державної міграційної служби у Чернівецькій області під час розроблення програм регулювання міграції населення і забезпечення соціально-економічного розвитку території (довідка № 137 від 10.09.2020 р.);

Департаментом економічної політики Львівської обласної державної (військової) адміністрації при підготовці Стратегії розвитку Львівської області на період до 2027 року (довідка № 1-12-1188 від 12.12.2019 р.), під час розробки програмних документів щодо оцінювання наслідків впливу міграційної активності населення на соціально-економічний розвиток регіону (довідка № 73/14-15 від 09.09.2020 р.);

Львівським обласним молодіжним центром праці Львівської обласної державної (військової) адміністрації у ході обґрунтування заходів зі створення інтегрованої інформаційно-аналітичної бази даних про зайнятість молоді (довідка № 2/10 від 23.10.2020 р.);

Івано-Франківською обласною державною (військовою) адміністрацією під час розроблення регіональної програми розвитку у проекції мінімізації негативних наслідків зовнішньої міграції населення (довідка № 7069/1/1-20/01-140 від 16.09.2020 р.);

Закарпатською обласною державною (військовою) адміністрацією при визначенні орієнтирів зі стабілізації та підвищення конкурентоспроможності ринку праці регіону (довідка № 4008/06-06 від 26.05.2022 р.);

Львівським обласним центром зайнятості під час розробки рекомендацій з формування та реалізації регіональної політики зайнятості у частині оцінювання процесів,

які відбуваються на локальних ринках праці (довідка № 10-4344/0-18 від 06.12.2018 р.);

Львівським обласним об'єднанням організацій роботодавців при формуванні стратегічних векторів розвитку віртуального ринку праці у регіоні (довідка № 2/Я від 11.11.2020 р.);

Львівською обласною асоціацією малого і середнього підприємництва при підготовці проекту створення нових робочих місць у сфері малого підприємництва як інструменту протидії загрозам міграційній безпеці Львівської області (довідка № 02/19 від 02.12.2019 р.);

Агенцією розвитку підприємництва жінок та молоді під час розробки програм професійної підготовки і перепідготовки економічно неактивного населення (довідка № 5/10 від 23.10.2020 р.);

Агенцією регіонального розвитку Львівської області при формуванні рекомендацій щодо посилення стійкості Львівської області до високих міграційних ризиків і загроз (довідка № 82 від 22.11.2023 р.).

Результати дослідження використовуються в освітньому процесі Державної установи «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» під час підготовки здобувачів III-го рівня вищої освіти в межах освітньої компоненти «Регулювання ринку праці та міграційних процесів».

Особистий внесок здобувача. Концептуальні положення дисертаційної роботи, висновки, рекомендації і пропозиції, які виносяться на захист, є результатом самостійного наукового пошуку здобувача. Із наукових праць, що опубліковані у співавторстві, використані лише ті результати дослідження, які одержані особисто здобувачем.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні й методологічні положення та результати дослідження доповідались і отримали схвалення на 40 науково-практичних конференціях, зокрема на *32 міжнародних*: «Управління механізмом гарантування фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування» (м. Миколаїв, 2023 р.), «Безпека національної економіки та бізнесу: сучасні виклики та загрози» (м. Львів, 2023 р.), «Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум» (м. Львів, 2020 р., 2023 р.), «Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення» (м. Львів, 2022 р., 2023 р.), «Економіка відновлення міст» (м. Київ, 2023 р.), «Конкурентоспроможність національної економіки» (м. Київ, 2022 р.), «International Migration and Development of Human Potential» (м. Дніпро, 2022 р.), «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 2022 р.), «Управління економічними процесами на макро-і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення» (м. Львів, 2022 р.), «Проблеми розвитку фінансово-кредитної системи» (м. Львів, 2022 р.), «Щастя та сучасне суспільство» (м. Львів, 2022 р.), «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (м. Львів, 2021 р.), «Нові джерела та методи поширення даних у статистиці» (м. Київ, 2020 р.), «Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів» (м. Хмельницький, 2020 р.), «Актуальні проблеми економіки, управління та права в умовах глобальних викликів сьогодення» (м. Київ, 2020 р.), «Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Полтава, 2020 р.), «Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами» (м. Луцьк, 2019 р.), «Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи» (м. Львів, 2018 р., 2019 р.), «Metropolises and Peripheries of CEE Countries: New Challenges for EU, National and Regional Policies» (м. Люблін, Польща, 2019 р.), «Перспективні напрями розвитку економіки, обліку, менеджменту та права: теорія і практика» (м. Полтава, 2018 р.), «Formation of Knowledge Economy as the Basis for information Society» (м. Відень, Австрія,

2017 р.), «Трансформаційні процеси в економіці України» (м. Львів, 2017 р.), «Сучасні технології менеджменту» (м. Луцьк, 2017 р.), «Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці» (м. Полтава, 2017 р.), «Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації» (м. Львів, 2016 р.), «Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва» (м. Львів, 2016 р.), «Стратегічні напрями відновлення економіки та соціальної сфери України в умовах системної кризи» (м. Львів, 2014 р.), «Соціально-економічні та правові дослідження в суспільстві знань» (м. Львів, 2012 р.); *7 всеукраїнських*: «Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту» (м. Хмельницький, 2023 р.), «Теорія і практика управління в умовах суспільних викликів і трансформацій» (м. Львів, 2019 р.), «Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності» (м. Львів, 2018 р.), «Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум» (м. Львів, 2015 р., 2017 р.), «Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки» (м. Дніпро, 2017 р.), «Суспільні трансформації у XXI столітті: людина, держава, соціум» (м. Львів, 2016 р.); *інших*: «Проблеми регіоналістики: минуле, сучасне, майбутнє» (м. Київ, 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертації опубліковано у 112 наукових працях, серед яких: 7 колективних монографій (9,31 д.а. належить особисто автору), 6 колективних наукових доповідей, 14 статей у наукових виданнях, включених до наукометричних баз даних *Scopus* і *Web of Science* (5 у вітчизняних, 9 у закордонних журналах), 23 статті у фахових наукових виданнях України, 3 статті в іноземних виданнях, 19 науково-аналітичних видань та методичних рекомендацій, 40 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг наукових праць становить 271,12 д.а., з них автору належить 55,77 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 562 сторінки, у т.ч. 381 сторінка основного тексту. Робота містить 34 таблиці, 43 рисунки, 8 додатків, розміщених на 44 сторінках. Список використаних джерел налічує 407 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначено її мету, основні завдання, предмет і об'єкт дослідження, відображено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено особистий внесок здобувача, дані про апробацію результатів дослідження та публікації.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади забезпечення конкурентоспроможності ринку праці в умовах міграційних викликів**» проаналізовано еволюцію функцій, завдань та моделей розвитку ринку праці, його трансформацію з погляду сучасних теорій конкурентоспроможності і концепцій праці, окреслено теоретико-методологічні засади дослідження конкурентоспроможності ринку праці регіону та політики її забезпечення, сформульовано теоретичні положення поняття міграційної безпеки у контексті збереження та розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу економіки регіону.

Обґрунтовано, що соціально-економічне зростання та еволюція ринків праці взаємообумовлені (ідея кругових взаємозв'язків): з одного боку, поступ економіки сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня зайнятості і продуктивності праці, розвитку інфраструктури та інституційно-організаційної системи якісного функціонування соціально-трудова відносин, а відтак, нарощуванню інтелектуально-

кадрового капіталу, його ефективному використанню, а з іншого боку, параметри й структурні характеристики функціонування ринку праці є узагальнюючим індикатором суспільного розвитку, а також джерелом впливу на більшість чинників стабілізації соціальної сфери та пожвавлення економіки. З цього випливає, що повноцінно реалізувати стратегічний курс економічного та просторового розвитку країни неможливо без побудови ефективного ринку праці, створення необхідних умов для формування й використання інтелектуально-кадрового ресурсу.

У провідних економіках світу реалізується нині модель неоіндустріалізації, що передбачає становлення прогресивних галузей, поширення радикально нових інформаційно-технологічних процесів, яка супроводжується зростанням частки зайнятих у високотехнологічних видах економічної діяльності, якості та ефективності процесів праці, системи їх регулювання. Проте, в умовах шоків, критичної політико-економічної нестабільності, зокрема війни, відбуваються специфічні процеси еволюції й адаптації ринку праці. Спостерігаються великі людські втрати і погіршення кадрового ресурсу, зростання міграційних переміщень, розбалансування структури ринку праці, відтік інвестицій, зниження попиту на працю. За такої ситуації стабілізація ринку праці відбувається одночасно з процесами відновлення економіки.

Таким чином, трансформація моделі зростання економіки має враховувати: (1) існуючий та перспективний стан розвитку ринку праці з позиції формування необхідного ресурсного забезпечення, якості праці, ефективності виробництва та (2) напрями і засоби модернізації ринку праці у руслі форми, здатної підтримати реалізацію обраного стратегічного вектору зростання території.

У цьому контексті актуалізується питання забезпечення конкурентоспроможності ринку праці в сучасних умовах нестабільності. Проте, самé поняття в економічній літературі залишається дискусійним і розглядається з позиції двох ключових підходів – загальнотеоретичного кон'юнктурного та макроекономічного (системного). Багато вітчизняних науковців ототожнюють конкурентоспроможність ринку праці із конкурентоспроможністю робочої сили, робочих місць, вартості праці, обмежуючись лише мікроструктурними характеристиками, тоді як зарубіжні учені розглядають цю тематику системно, обґрунтовуючи, що ринок праці виконує функції зі забезпечення конкурентоспроможності та стійкості цілої економічної системи. Авторське тлумачення конкурентоспроможності ринку праці регіону базується на синтезі обох підходів і полягає у її розумінні як здатності ринку праці до конкурентної боротьби за внутрішній та зовнішній людський ресурс і збереження інтелектуально-кадрового потенціалу економіки регіону завдяки якісному конкурентному середовищу (підсистема інститутів-учасників) та ефективному регулюванню (підсистема інститутів-регуляторів), забезпечуючи при цьому міграційну безпеку і потенціал зростання економіки.

Структуру конкурентоспроможності ринку праці, у вузькому сенсі, традиційно формують кон'юнктурні параметри (конкурентоспроможність робочої сили, робочих місць, результатів праці, мотиваційної складової, інституційного забезпечення). У галузевому аспекті можна виділяти конкурентоспроможність ринків праці окремих галузей і секторів економіки, а за територіальною ознакою – конкурентоспроможність наднаціональних, національних, регіональних та локальних ринків праці, ринків праці міських/сільських, прикордонних/віддалених, стабільних/депресивних територій. У базовій структурно-логічній моделі формування конкурентоспроможності ринку праці (рис. 1) підкреслюється її прямий зв'язок зі стійкістю економічної системи в умовах міграційних викликів і загроз.

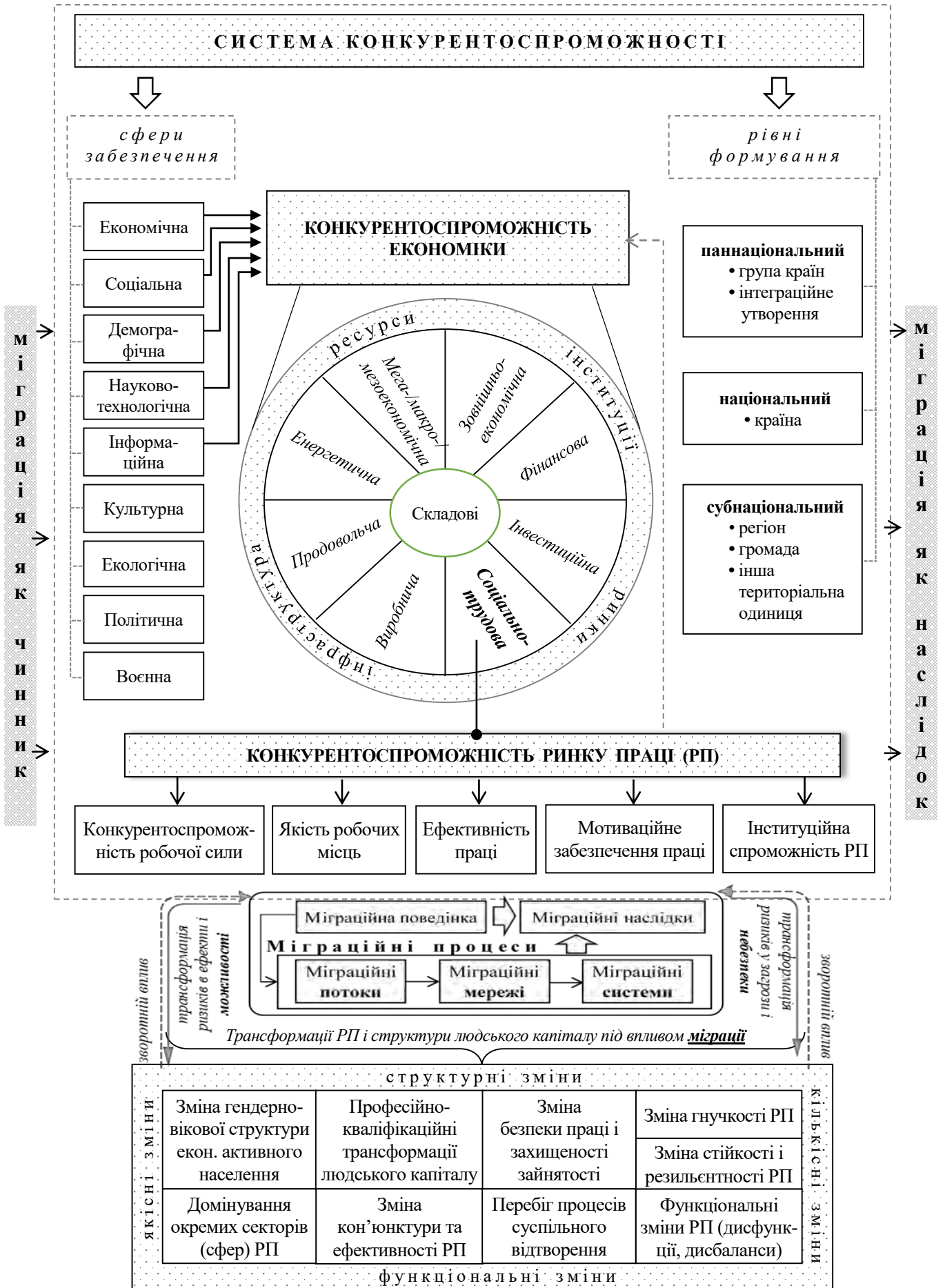

Рис. 1. Структурно-логічна схема формування конкурентоспроможності ринку праці в умовах міграційних процесів (авторська розробка)

В умовах зростання міграційної активності населення гострої актуальності набуває питання зміцнення міграційної безпеки держави та регіонів. Початково міграційна безпека асоціювалась із системою протидії небажаним формам вхідної міграції і розвивалась в основному в межах імміграційної політики. Однак доведено, що вона повинна розглядатись також із позиції еміграційних ризиків, зокрема трудових та освітніх втрат у результаті переміщень населення. Відповідно запропоновано трактувати міграційну безпеку регіону як стан захищеності його інтересів щодо збереження інтелектуально-кадрового потенціалу економіки, зменшення впливу реальних і потенційних загроз міграційних втрат населення, попередження їх трансформації у небезпеки національного масштабу. Попри те, що міграція вважається «м'якою» загрозою стабільному розвитку економіки, її наслідки починають сприймати як одні з ключових у процесі формування і реалізації безпекової політики.

Багато ризиків і загроз властиво регіонам, що приймають мігрантів, оскільки останні можуть спричинити дестабілізацію соціально-економічної системи через загострення конкуренції на ринку праці, тінізацію зайнятості, посилення навантаження на соціальну інфраструктуру, поширення девіантної поведінки (екстремістських настроїв, кримінальних проявів, самосегрегації тощо), «розмивання» національної ідентичності, соціальне розшарування і соціальну напругу. Водночас, території походження мігрантів зазнають значних втрат інтелектуального, освітнього, трудового, креативного та іншого потенціалів для розвитку, адже залишаються без активної частини своїх людських ресурсів. «Вимивання» класу інтелектуалів неодмінно призводить до відставання суспільства, зниження темпів економічного зростання, соціальної деградації. Україна є яскравим прикладом такої ситуації, а з початком повномасштабної війни на її території міграційні ризики трансформувались спочатку у загрози, згодом – у небезпеки.

На тлі поширення нових теорій та концепцій праці (людиноцентризму, гуманізації праці, суб'єктивізму, флексик'юризації, прекарізації, безпекових концепцій, міграційних теорій) виникає потреба у пошуку таких ідей, які можуть пояснити особливості впливу конкурентоспроможності регіональних ринків праці на міграційні процеси і навпаки. У зв'язку з цим розроблено теоретико-методологічні засади нової концептуальної моделі буферно-бустерного ефекту ринку праці, сутність якої полягає у здатності ринку праці, з одного боку, пом'якшувати вплив внутрішніх і зовнішніх макроекономічних шоків, криз, пандемій, війн та інших потрясінь, зберігаючи економічну систему у стані відносної стійкості та стримуючи міграційні втрати населення (буфер-ефект), а з іншого боку – прискорювати економічне зростання шляхом збереження інтелектуально-кадрового, фінансово-інвестиційного, інноваційно-технологічного потенціалу регіону та залучення якісного міграційного ресурсу (бустер-ефект). Можливості забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону та її ефектів залежать від реалізації проактивних інструментів регулювання, орієнтованих на поширення новітніх форм зайнятості, забезпечення гідних умов та оплати праці, раціональне використання робочої сили, збільшення продуктивності праці, посилення інституційної підтримки та соціального діалогу між учасниками ринку праці.

У другому розділі **«Методологія дослідження конкурентоспроможності регіонального ринку праці та міграційної безпеки»** розроблено методологію комплексного аналізу конкурентоспроможності регіонального ринку праці, обґрунтовано методико-прикладні засади дослідження міграційних загроз безпеці розвитку регіональної економіки, узгоджено чинники макросередовища в системі

впливу на формування конкурентних переваг і вад регіональних ринків праці.

Встановлено, що наявне на сьогодні методичне забезпечення дослідження конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів є фрагментарним і не охоплює усіх важливих аспектів цієї проблематики, що не сприяє поглибленому аналізу, моделюванню зв'язків і прогнозуванню розвитку ринку, а, відтак, і розробленню проактивних заходів його регулювання. Комплексна методологія передбачає застосування інструментарію дослідження взаємозв'язків між ринком праці та міграційними потоками, а також загальним поступом економіки (рис. 2).

Рис. 2. Концептуальна модель комплексного аналізу конкурентоспроможності ринку праці

Алгоритм дослідження вимагає послідовної реалізації таких етапів: (1) композиційне оцінювання конкурентоспроможності ринку праці регіону на основі авторського підходу (побудова рядів динаміки емпіричних показників конкурентоспроможності ринку праці, відбір індикаторів за якісним впливом на результативну змінну, зважування індикаторів і груп показників на основі їх коефіцієнтів чутливості, побудова динамічних рядів групових зважених показників та композиційних індексів), (2) розрахунок інтенсивності міграції на 1000 наявного

населення (у розрізі внутрішньої, зовнішньої, вхідної та вихідної активності) і міграційного заміщення (співвідношення імміграційних та еміграційних потоків – як фактичних, так і скоригованих на природні втрати), (3) тестування зв'язків у системах «ринку праці – міграція» та «ринку праці – поступ економіки» на причинність і значущість, (4) моделювання впливу конкурентоспроможності ринку праці регіону на: а) різні структурні характеристики міграції, б) рівень соціально-економічного поступу регіону, обчисленого композиційним методом із врахуванням авторського підходу до зважування індикаторів (на основі розподілу областей за частковими темпами поступу), (5) оптимізація параметрів конкурентоспроможності ринку праці, за яких зовнішні міграційні втрати скорочуються, а темпи поступу економіки регіону зростають.

Побудова композиційного індексу конкурентоспроможності ринку праці регіону (LMC_t^r) відбувається на основі розрахунку динамічних вагових коефіцієнтів мультиплікативним методом за формулою (1):

$$LMC_t^r = \prod_j^k \gamma_t^{kr} \quad (1) \quad \left| \begin{array}{l} \text{де } \gamma_t^{kr} - \text{зважений груповий коефіцієнт } k\text{-ої} \\ \text{групи індикаторів для } r \text{ регіону у } t\text{-періоді часу.} \end{array} \right.$$

Композиційні показники поступу економіки регіонів $GROWTH_t^r$ (ланцюгові темпи змін у % до попереднього періоду) розраховуються методом лінійного зважування (2):

$$GROWTH_t^r = (\sum \gamma_{kt}^r \cdot w_t^{kr}) \cdot 100\% \quad (2) \quad \left| \begin{array}{l} \text{де } w_t^{kr} - \text{вага } k\text{-ої групи індикаторів поступу} \\ \text{економіки } r \text{ регіону у } t\text{-періоді часу, розрахована} \\ \text{методом головних компонент (PCA).} \end{array} \right.$$

Виявлено, що сьогодні відбуваються специфічні процеси адаптації ринку праці регіонів України в умовах політико-економічних шоків та соціогуманітарних криз, спричинених війною, з великою кількістю людських втрат, погіршенням інтелектуально-кадрового потенціалу, зростанням зовнішньої та внутрішньої міграційної активності у регіонах. За такої ситуації сформувалась, однак ще не набула достатнього розвитку і чіткої інституціалізованої форми, безпекова концепція конкурентоспроможності регіональної економіки та її складових. Чільне місце у цій концепції займає безпека праці, зайнятості і людського потенціалу в аспектах структури, динаміки, балансу і ефективності ресурсів та ринку праці, зокрема в умовах високої міграційної активності населення, стрімкої динаміки євроінтеграційного курсу України, наслідків війни, інших екзогенних чинників. Розвиток ідеї «міграційної безпеки» передбачає виведення її в окремий напрям безпеки регіону (на рівні зі соціальною, економічною, інформаційною та іншими складовими) і формування нового цілісного вектору політики регулювання ринку праці із врахуванням пріоритетів підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці у контексті механізмів соціально-економічної конвергенції України та ЄС.

У фокусі безпекової концепції регіонального розвитку обрано ключові показники – маркери безпеки і стійкості регіонів у сфері міграції, серед них: коефіцієнти інтенсивності міграції I_t^r (вхідної, вихідної, зовнішньої, внутрішньої) та коефіцієнти міграційного заміщення населення (фактичний R_t^r і скоригований \widetilde{R}_t^r), формули (3)-(6):

$$\text{вхідна міграція: } I_t^{(in)r} = \frac{A_t^r}{P_t^r} \cdot 1000 \quad (3) \quad \left| \begin{array}{l} \text{де } I_t^{(in)r} \text{ і } I_t^{(out)r} - \text{коефіцієнти інтенсивності} \\ \text{вхідної і вихідної міграції населення в регіоні } r, \\ A_t^r - \text{кількість осіб, які прибули в регіон } r, \\ B_t^r - \text{кількість вибулих з регіону } r, \end{array} \right.$$

$$\text{вихідна міграція: } I_t^{(out)r} = \frac{B_t^r}{P_t^r} \cdot 1000 \quad (4)$$

P_t^r – чисельність наявного населення регіону r .

фактичний показник:

$$R_t^r = \frac{A_t^r}{B_t^r} \quad (5)$$

де R_t^r – фактичний коефіцієнт міграційного заміщення населення як співвідношення чисельності прибулих (сумарно) та чисельності вибулих (сумарно),

скоригований показник:

$$\widetilde{R}_t^r = \frac{A_t^r}{B_t^r} \cdot \rho_t^r \quad (6)$$

\widetilde{R}_t^r – скоригований коефіцієнт міграційного заміщення населення (фактичний коефіцієнт, зважений на коефіцієнт природного приросту ρ_t^r)

Формування і реалізація політики регулювання регіональних ринків праці актуалізується посиленням зовнішньої міграції населення і, як наслідок, послабленням стійкості регіонів до міграційних загроз. Підтвердженням цьому є незадовільні індикатори міграційної безпеки Карпатського регіону України, зокрема рівень *фактичного міграційного заміщення населення*, котрий у 2008-2021 рр. характеризувався переважно нижчими показниками відносно усереднених значень міграційного заміщення населення в Україні (за винятком масового напливу вимушених мігрантів до регіону після російського вторгнення у 2014 році). Водночас, Карпатський регіон залишався привабливим для внутрішніх і зовнішніх мігрантів (коефіцієнт заміщення знаходився у діапазоні 1,00-1,09) – переважно завдяки Львівській, Івано-Франківській та Чернівецькій областям, куди сумарно прибувало більше населення порівняно з вибулими (рис. 3).

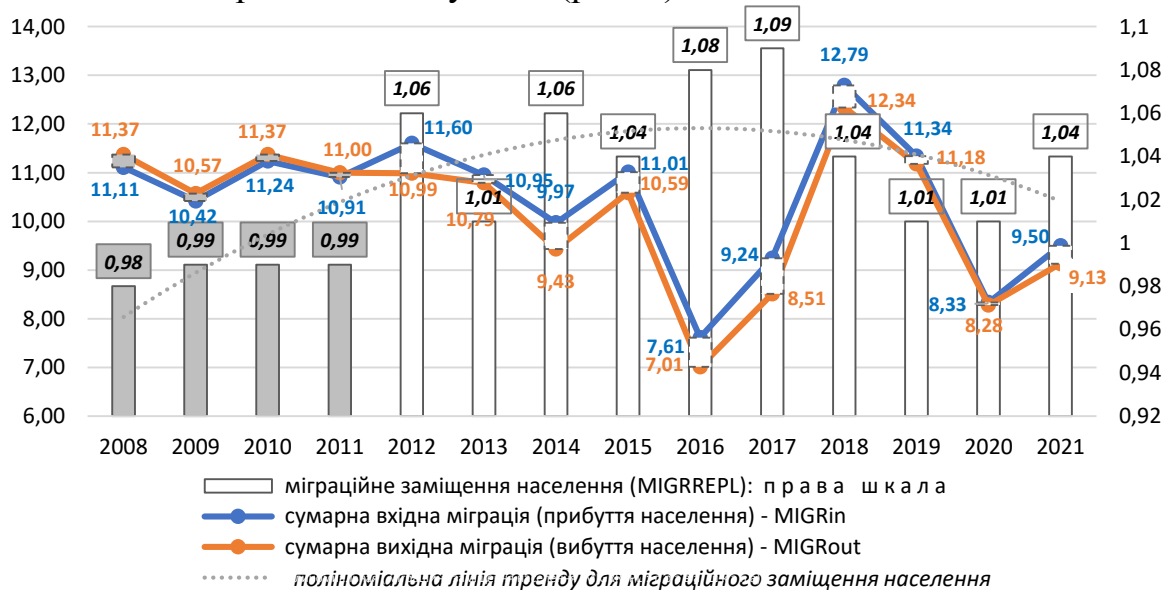

Рис. 3. Інтенсивність сумарної міграції та рівень фактичного міграційного заміщення у Карпатському регіоні України, 2008-2021 рр.

Після зважування фактичного міграційного заміщення у Карпатському регіоні на коефіцієнт природного приросту одержано значно нижчі скориговані показники, а з 2015 р. фіксувались навіть *міграційно-природні втрати (знелюднення)*, що обумовлено негативним впливом тривалих депопуляційних процесів. Серед областей регіону протилежні тенденції (до 2017 р.) спостерігались лише на Закарпатті. Негативним трендом стала також тривала висока інтенсивність вихідної зовнішньої міграції у регіоні (підвищеною еміграційною активністю вирізнялась Закарпатська і Чернівецька області). Такі результати підтверджують зростання загрози міграційній безпеці

держави через високий рівень сумарних людських втрат і скорочення трудового потенціалу у Карпатському регіоні, котрі з початком великої війни у 2022 році досягли найвищого рівня і набули екзистенційного характеру.

Дослідження впливу кожного із аспектів макросередовища (політичних, економічних, соціальних і технологічних детермінант) чи їх об'єднаної дії на функціонування регіональних ринків праці є необхідним етапом при виборі стратегії поведінки працеактивного населення та роботодавців, а також при побудові проактивної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці у регіонах та в країні загалом.

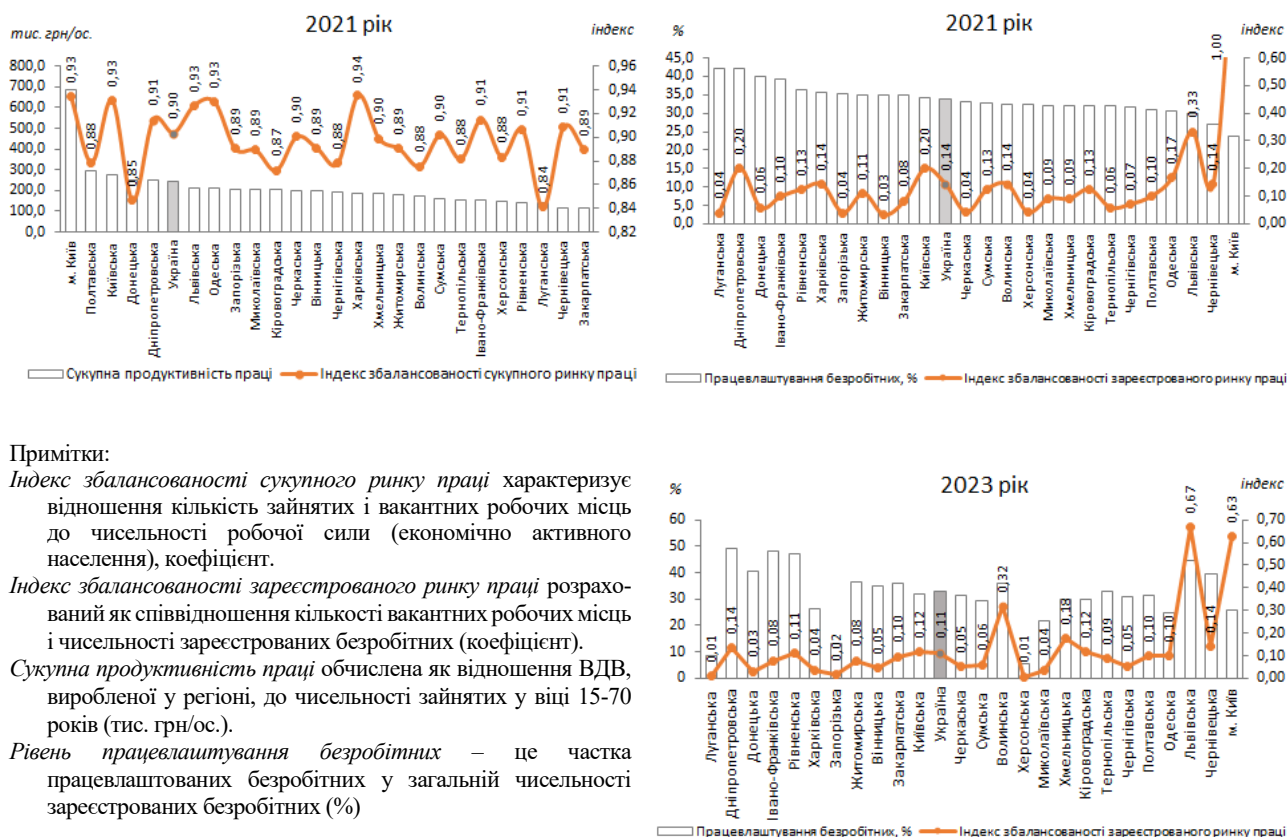
Третій розділ роботи *«Аналіз конкурентоспроможності регіонального ринку праці та міграційних викликів в Україні»* розкриває результати дослідження стану, структурних диспропорцій і тенденцій розвитку регіональних ринків праці в узгодженні з міграційними процесами у регіонах, комплексного структурно-темпорального аналізу конкурентоспроможності регіональних ринків праці, каузальних міжсистемних зв'язків ринку праці регіону та міграції населення, впливу конкурентоспроможності регіонального ринку праці на інтенсивність міграційних процесів.

З'ясовано, що ключовими викликами для регіонів України у короткостроковому періоді за сучасних безпекових загроз стали перш за все посилення дисбалансів на регіональних ринках праці через скорочення робочих місць, зростання безробіття, загострення соціальної вразливості, зниження безпеки праці і захищеності зайнятості, звуження трудового потенціалу регіонів через втрату людських ресурсів. Стосовно довготривалих викликів – надважливим завданням залишається інтеграція у європейський економічний простір. Одним із напрямів реалізації цього завдання є підвищення конкурентоспроможності вітчизняного ринку праці та посилення конвергенції відповідних ринків України та ЄС в умовах політики євроінтеграції та нівелювання наслідків російського військового вторгнення.

На основі аналізу регіонального сукупного попиту (вільних та зайнятих робочих місць) і сукупної пропозиції (економічно активного населення) у 2008, 2014, 2021, 2023 рр. оцінено рівень збалансованості кон'юнктури ринку праці та підтверджено, що на сукупному ринку праці регіонів України баланс відсутній, оскільки значення індексів збалансованості у різні роки коливалися у межах 0,84-0,99 (рис. 4). Це означає, що частина сукупної пропозиції праці не залучена до економічної активності і тим самим збільшує рівень безробіття. Водночас, зареєстрований ринок праці є ще менше збалансованим, адже залежить від кількості заявлених роботодавцями вакансій і чисельності зареєстрованих безробітних. Традиційно м. Київ характеризується найбільш збалансованою кон'юнктурою зареєстрованого ринку праці, що пояснюється невисоким рівнем офіційного безробіття та великою кількістю вільних робочих місць. Ситуація на зареєстрованому ринку праці решти регіонів, у тому числі Карпатському, характеризувалася суттєвими дисбалансами між попитом і пропозицією праці, зокрема праценадлишковою структурою.

Припускаємо, що стабілізація ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни, як і його післявоєнне відновлення, може відбуватися за трьома найбільш імовірними сценаріями: (1) *песимістичний*: відставання рівня розвитку від стандартів країн ЄС із колосальним «вимиванням» людського ресурсу, тінізацією зайнятості, погіршенням якості робочих місць; (2) *тенденційний*: конвергенція з ринками праці основних країн-реципієнтів української робочої сили на основі проактивної політики зайнятості; (3) *оптимістичний*: стрімке зростання конкурентоспроможності національного ринку праці внаслідок «економічного стрибка» у період післявоєнного

відновлення держави. Третій сценарій має достатньо виразні перспективи за умови стратегічної зорієнтованості України на новітні технології, які залучатимуться як для відбудови зруйнованої інфраструктури, так і для модернізації промисловості, неоіндустріалізації, розвитку нових галузей машинобудування, електроніки, ВПК.

Примітки:

Індекс збалансованості сукупного ринку праці характеризує відношення кількості зайнятих і вакантних робочих місць до чисельності робочої сили (економічно активного населення), коефіцієнт.

Індекс збалансованості зареєстрованого ринку праці розрахований як співвідношення кількості вакантних робочих місць і чисельності зареєстрованих безробітних (коефіцієнт).

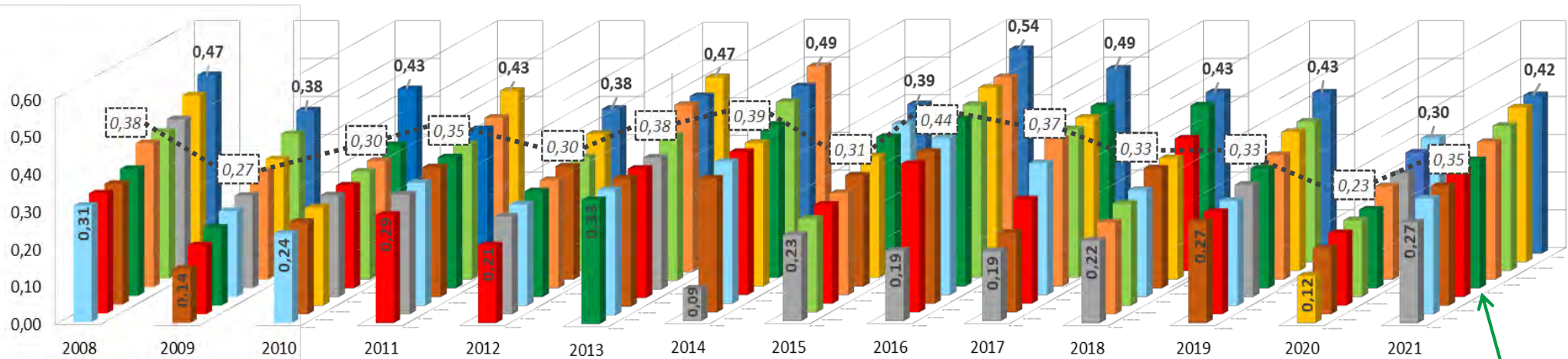
Сукупна продуктивність праці обчислена як відношення ВДВ, виробленої у регіоні, до чисельності зайнятих у віці 15-70 років (тис. грн/ос.).

Рівень працевлаштування безробітних – це частка працевлаштованих безробітних у загальній чисельності зареєстрованих безробітних (%)

Рис. 4. Динаміка індексів збалансованості регіональних ринків праці в Україні на тлі змін продуктивності праці та рівня працевлаштування у регіонах, 2021, 2023 рр.

Нові виклики для розвитку ринку праці та сфери зайнятості областей Карпатського регіону України проявляються у загальних кон'юнктурних дисбалансах та просторово-галузевій дезінтегрованості, зокрема через колосальну хвилю вимушеної міграції населення з територій, де ведуться бойові дії або є загроза цих дій. Найбільшу кількість внутрішніх мігрантів прийняла Львівська область: за перший місяць війни – близько 350 тис. осіб, а станом на кінець серпня 2022 р. – 243 тис. осіб, причому більшість переселенців офіційно зареєстрували свій статус. Частка ВПО, локалізованих у Львівській області, знизилась з 4,9% до 3,5% у структурі всіх переселенців в Україні. Частка переміщених осіб в Івано-Франківській і Чернівецькій областях зросла несуттєво (на 0,2-0,4 в.п.), а в Закарпатській області знизилась на 1,4 в.п. порівняно зі станом на початок війни. Рівень економічного навантаження в областях Карпатського регіону свідчить про високу напруженість у Закарпатській області (806 переселенців на 1000 зайнятого населення) і достатньо сильне навантаження на зайняте населення Львівської області (612 ВПО на 1000 зайнятих).

За результатами апробації авторського методичного підходу до комплексного оцінювання конкурентоспроможності ринку праці встановлено, що Карпатський регіон України не відзначався високими конкурентними перевагами в аспекті залучення, збереження та розвитку людських ресурсів (рис. 5).

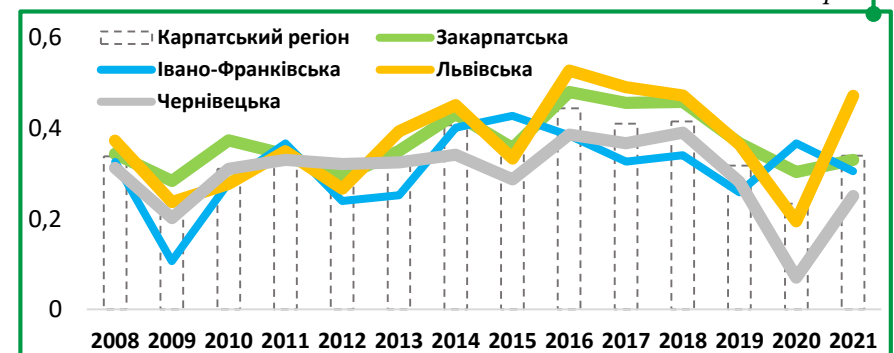
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
■ Стл (Столичний)	0,47	0,38	0,43	0,38	0,38	0,44	0,46	0,39	0,54	0,49	0,43	0,43	0,29	0,42
■ ПНС (Північно-Східний)	0,38	0,29	0,29	0,38	0,29	0,44	0,49	0,27	0,49	0,39	0,24	0,33	0,25	0,36
■ Днц (Донецький)*	0,40	0,25	0,27	0,32	0,26	0,35	0,09	0,23	0,19	0,19	0,22	0,30	0,26	0,27
■ Прдн (Придніпровський)	0,44	0,30	0,26	0,43	0,34	0,47	0,38	0,32	0,48	0,40	0,32	0,37	0,12	0,41
■ Цнтр (Центральний)	0,32	0,18	0,27	0,29	0,21	0,34	0,38	0,26	0,39	0,28	0,35	0,27	0,19	0,34
■ Пдл (Подільський)	0,31	0,23	0,24	0,32	0,27	0,33	0,38	0,36	0,42	0,35	0,28	0,28	0,30	0,31
■ Крп (Карпатський)	0,34	0,21	0,31	0,35	0,28	0,33	0,41	0,35	0,44	0,41	0,42	0,32	0,21	0,34
■ ПнЗ (Північно-Західний)	0,32	0,14	0,24	0,34	0,30	0,34	0,36	0,29	0,40	0,21	0,32	0,27	0,17	0,32
■ Прчр (Причорноморський)**	0,39	0,34	0,29	0,36	0,30	0,38	0,44	0,25	0,46	0,39	0,27	0,37	0,20	0,38

..... середній рівень за економічними районами (макрорайонування за М. Пістуном).

* з 2014 р. без врахування частини тимчасово окупованих тер. Донецької та Луганської обл.

** з 2014 р. без врахування тимчасово окупованої території АРК і м. Севастополь.

Рис. 5. Рівень конкурентоспроможності ринків праці економічних районів України у 2008-2021 рр. (композиційні індекси, граничні значення [0; 1])

Карпатський регіон

обласний зріз

Проведені розрахунки дозволили ідентифікувати композиційний рівень конкурентоспроможності ринку праці Карпатського регіону як переважно нижчий середнього за регіонами України, оскільки його значення у 2008-2021 рр. коливалися у межах 0,207-0,444 при граничних значеннях [0; 1]. За період аналізу композиційний індекс регіону зріс лише на 0,43%. Реальна стійкість, збалансованість (коефіцієнти збалансованості сукупного ринку праці – у діапазоні 0,92-0,94) і зростання конкурентоспроможності ринку праці (композиційний індекс: 0,372 у 2008 р. і 0,471 у 2021 р.) спостерігались виключно у Львівській області, тоді як у решті областей відбулося погіршення конкурентних позицій. За результатами оцінювання компонентної структури конкурентоспроможності ринку праці Карпатський регіон також не виділявся високими параметрами, адже усі її складові знаходилися на рівні середнього значення і нижче, за винятком незначного покращення композиційного субіндексу якості робочих місць з 2016 р. та мотивації праці з 2014 р. При цьому домінуючими детермінантами за внеском у кінцевий показник були такі компоненти, як інституційна спроможність ринку праці та мотивація праці. З'ясовано, що ключові «вузькі місця» у політиці регулювання ринку праці пов'язані насамперед із якістю інтелектуально-кадрового забезпечення та ефективністю зайнятості і ринку праці.

За результатами перевірки причинності зв'язків між параметрами ринку праці та показниками міграції населення (інтенсивністю внутрішньої, зовнішньої, вхідної, вихідної міграції та міграційним заміщенням) у Карпатському регіоні з'ясовано, що конкурентоспроможність ринку праці перебуває у комплементарній кумулятивній (накопичувальній із розширенням часового лагу) залежності із міграційною активністю населення і детермінує міграційну безпеку регіону. Більшість причинних зв'язків між досліджуваними параметрами проявляється у середній і довгостроковій перспективі реагування міграції на ринок праці регіону (ринок як чинник) і навпаки – у коротко- і середньостроковому періоді, якщо оцінювати міграційну активність як причину змін на ринку праці. Підтверджено найвищу чутливість міграційної активності до зміни групи індикаторів *якості робочих місць*, серед яких домінантою за кількістю зв'язків з міграцією населення виявилась *зайнятість у неформальній економіці*.

У ході вимірювання ступеня лінійної залежності між досліджуваними змінними виявлено, що у регіоні найтісніший прямий зв'язок міграційного заміщення населення у 2008-2021 рр. спостерігався із часткою ІТ-фахівців (коефіцієнт кореляції – 0,737) та часткою зайнятого населення з повною вищою освітою (0,705). За результатами авторегресійного аналізу (VAR) підтверджено, що конкурентоспроможний ринок праці притягує внутрішніх мігрантів на рівні 77,3%, стримує відтік населення за кордон на 72,0% та сприяє сумарній вхідній міграції (прибуттю мігрантів) – на рівні 69,2%. Найбільшу кількість адекватних моделей побудовано на основі залежності міграційної активності населення від якості робочих місць (коефіцієнти детермінації для цих моделей знаходяться у діапазоні 0,622-0,717).

Імпульсні функції відгуку конкурентоспроможності ринку праці на зміну вихідної міграції наочно підтвердили наявність стійкого зв'язку упродовж усіх часових періодів у випадку зовнішньої еміграційної активності (регіон → закордон) із деяким послабшенням імпульсу у віддаленій перспективі та тісного зв'язку у короткостроковому періоді у випадку внутрішньої еміграційної активності (регіон → інший регіон).

У четвертому розділі роботи «*Стратегічні пріоритети та інституціональний базис забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку праці та зміцнення міграційної безпеки*» досліджено залежність соціально-економічного розвитку регіону від рівня конкурентоспроможності ринку праці, проаналізовано регіональні особливості інституціонального забезпечення розвитку ринку праці та зміцнення міграційної безпеки, обґрунтовано стратегічні пріоритети політики підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці та регулювання міграційних процесів у нових реаліях.

Стратегічно-динамічне позиціонування областей Карпатського регіону України за темпами поступу економіки, інтенсивністю вихідної зовнішньої міграції та рівнем конкурентоспроможності ринку праці (метод GE/McKinsey) дозволило підтвердити залежність між досліджуваними параметрами та наочно продемонструвати бустерно-буферний ефект регіонального ринку праці (рис. 6). Із представленої матриці зрозуміло, що в областях з вищим рівнем конкурентоспроможності ринку праці спостерігаються вищі темпи поступу економіки та нижча інтенсивність зовнішньої міграції, тобто менші міграційні втрати населення (прикладом цьому є Львівська область).

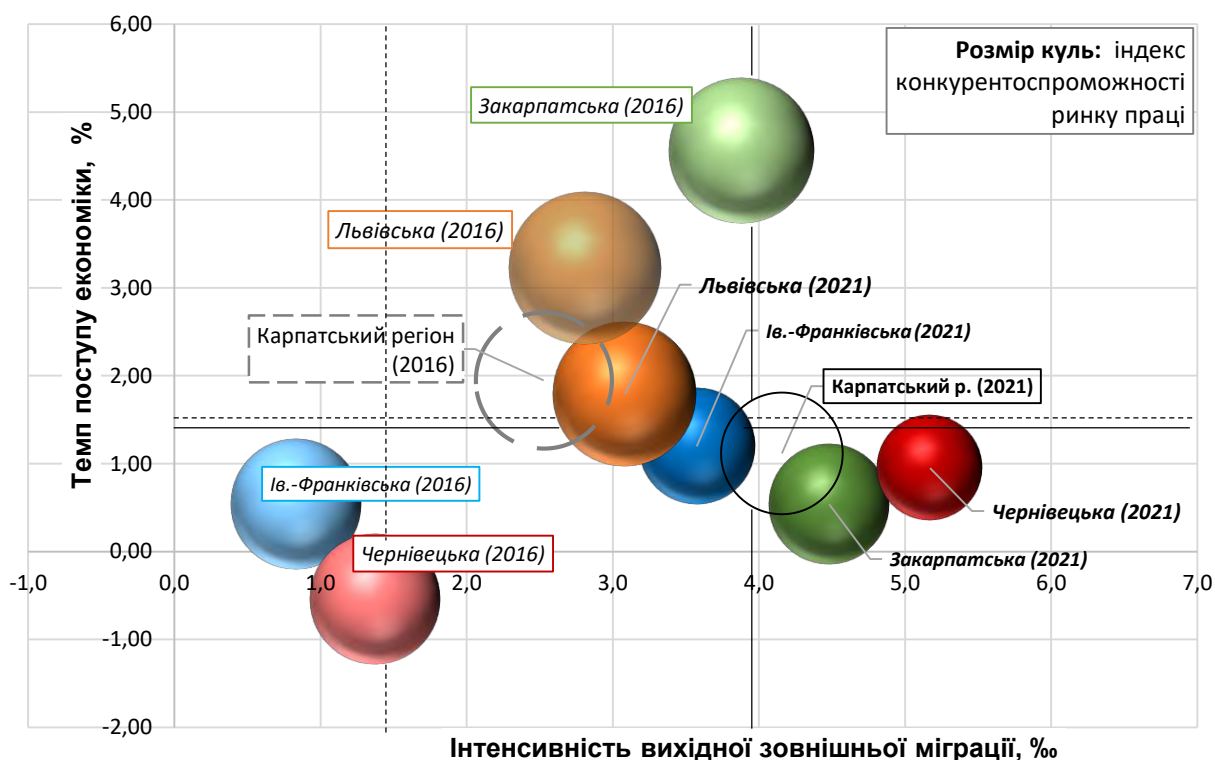
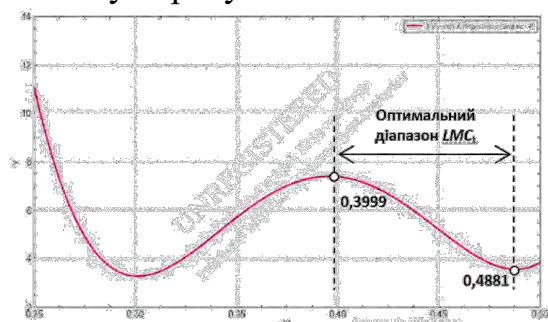

Рис. 6. Позиціонування областей Карпатського регіону України за темпами поступу економіки, інтенсивністю вихідної зовнішньої міграції та рівнем конкурентоспроможності ринку праці, 2016 vs. 2021

На основі проведеного економіко-математичного моделювання залежності інтенсивності вихідної зовнішньої міграції населення від рівня конкурентоспроможності ринків праці, виявлено, що зменшення міграційних втрат (ефект буфера) відбувається при досягненні оптимального діапазону значень композиційного індексу конкурентоспроможності ринку праці, який для Львівської області становить 0,4345-0,6029, Івано-Франківської – 0,2838-0,3833, Закарпатської – 0,3999-0,4881, Чернівецької

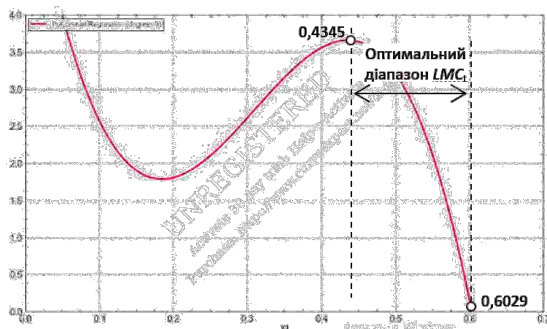
– 0,2421-0,6698 (в останніх двох областях оптимального діапазону значень у 2021 р. не було досягнуто). Водночас, зведені за усіма результативними змінними оптимальні значення конкурентоспроможності ринку праці задовільняють умову щодо забезпечення поступу економіки регіону (ефект бустера). Ідентифіковано, що у Закарпатській і Чернівецькій областях рівень загрози міграційній безпеці за зовнішньою міграційною активністю (еміграцією населення за кордон) перевищує розрахункові критичні значення (4,12‰ і 3,32‰ відповідно) на період дослідження, а міграційний потенціал Івано-Франківської та Львівська областей поки ще не вичерпаний (рис. 7). Одержаний емпіричний базис підтверджує, що конкурентоспроможність ринку праці перебуває у *комплементарній кумулятивній* (збільшення кількості зв'язків зі збільшенням часового горизонту) *залежності* із міграційною активністю населення і детермінує міграційну безпеку та зростання економіки регіону, що відкриває нові можливості у коригуванні політики зайнятості і розвитку ринку праці регіону.

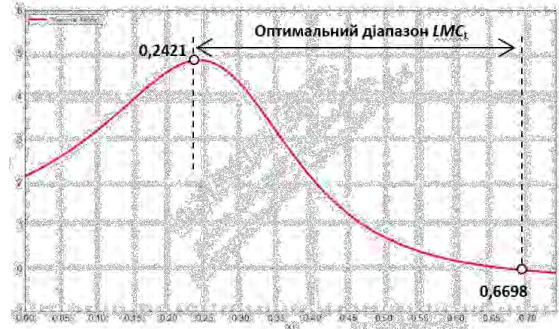
Закарпатська обл.: $MIGRoutEXT_t = f(LMC_t)$

Ів.-Франківська обл.: $MIGRoutEXT_t = f(LMC_t)$

Львівська обл.: $MIGRoutEXT_t = f(LMC_t)$

Чернівецька обл.: $MIGRoutEXT_t = f(LMC_t)$

Рис. 7. Економіко-математичні моделі оцінки впливу конкурентоспроможності ринку праці (LMC_t , вісь x) на вихідну зовнішню міграцію ($MIGRoutEXT_t$) в областях Карпатського регіону України

Примітка: часовий інтервал вихідних даних: 2008-2021 рр.; побудову моделей та пошук оптимальних значень LMC_t здійснено у програмному забезпеченні CurveExpert Professional 2.6.3

Підтверджено, що *системні вади функціонування регіональних ринків праці та недоліки* їх інституціонального забезпечення (велика частка тінізованої зайнятості і неформальних виплат, незбалансована кон'юнктура, нестача якісних робочих місць, прекаризація праці та недостатні можливості щодо забезпечення гідних доходів) призводять до активізації зовнішньої міграції, зокрема трудової. Відтак, імперативами регіональної політики стримування зовнішніх міграційних процесів мають стати: активізація потенціалу зростання місцевої економіки, розвиток нестандартної зайнятості, вирівнювання структурних дисбалансів на ринку праці та подолання відставання від європейських стандартів у сфері зайнятості. При цьому

ключовим завданням реалізації такої політики є напрацювання *інструментів-запобіжників* для недопущення появи деструктивних процесів розвитку ринку праці та виникнення загроз міграційній безпеці регіону. Це передбачає зміцнення інституційної спроможності ринку праці, у тому числі для поглиблення співробітництва з країнами ЄС (в активізації ділової активності, зайнятості і т.п.) та посилення глобальної конкурентоспроможності транскордонних ринків праці.

У загальній конфігурації системи планування та реалізації політики в такій комплексній сфері, як функціонування і розвиток регіонального ринку праці, стратегічні пріоритети відіграють системо формуючу роль, визначаючи глобальні орієнтири / завдання, які мають бути досягнутими аби стверджувати про виконання генеральної мети політики. В умовах стабільності вони, як правило, класичні й зводяться до збільшення пропозиції робочих місць і зниження безробіття, зростання рівня оплати праці й вдосконалення системи соціально-трудова відносин, збалансування попиту і пропозиції праці тощо. Однак, з одного боку, критично гостра нестабільність, викликана повномасштабною війною в Україні, та, з іншого боку, стратегічна орієнтація на стійку конкурентоспроможність, обумовлюють потребу у застосуванні більш складного *поетапного підходу до постановки й вирішення комплексних проблем* у цій сфері. Встановлено, що на першому етапі провідним стає завдання стабілізації і забезпечення стійкості регіонального ринку праці через подолання викликів війни; на другому – збереження потенціалу ринку праці регіону засобами врегулювання зростаючих міграційних процесів; на третьому – безпосередньо зміцнення конкурентоспроможності ринку праці.

<p>На такій основі ідентифіковано систему стратегічних завдань та пріоритетів політики забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку праці, а саме:</p>	<ol style="list-style-type: none"> (1) посилення резильєнтності ринку праці, (2) створення якісних робочих місць, (3) зниження безробіття, забезпечення продуктивної зайнятості, (4) зростання ефективності, забезпечення безпеки й інклюзивності праці, (5) збалансування попиту і пропозиції на ринку праці, (6) розвиток цифрової зайнятості та трудової мобільності, (7) підвищення рівня продуктивності праці у провідних секторах регіональної економіки.
---	--

У п'ятому розділі роботи *«Інструментарій економічної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів»* розроблено економічний інструментарій забезпечення стабільності ринку праці регіону в умовах зростання міграційної викликів, систематизовано цільові соціально-захисні інструменти зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону для протидії соціально-трудова загрозам та викликам міграційній безпеці, обґрунтовано інституціонально-інноваційні важелі стимулювання розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки, запропоновано механізм збалансування ринку праці на засадах проактивної політики стимулювання місцевого економічного розвитку й оптимізації міграційної активності.

Обґрунтовано, що попри критичність викликів і загроз функціонуванню регіональних ринків праці України в умовах війни, у т. ч. обумовлених масштабними зовнішніми (т. зв. біженці) і внутрішніми переміщеннями населення, проактивна регіональна економічна політика забезпечення їх конкурентоспроможності має

формуватися за такими ключовими напрямками, як структурний, нормативно-правовий, інфраструктурний та безпековий, і орієнтуватися на подолання головних викликів, ризиків та загроз функціонування ринку праці і їх впливу на регіональну економіку (рис. 8).

Наслідки на ринку праці		Економічні важелі, засоби регулювання
Виклики міграції	Об'єкти регулювання	
<p><u>Повномасштабна війна</u></p> <p>Велика чисельність «біженців» за кордон, загальне зростання міграційних аспірацій;</p> <p>втеча капіталу;</p> <p>масові внутрішні переміщення</p>	<p>Втрати (через міграції та мобілізацію) значних обсягів працездатного населення;</p> <p>зменшення кількості робочих місць, зростання безробіття;</p> <p>посилення тиску та структурно-кваліфікаційних диспропорцій попиту і пропозиції на ринку праці</p>	<p>Стимулювання дистанційних форм зайнятості з подальшим поверненням (за можливості) на попереднє місце праці;</p> <p>посилення гнучкості ринку праці та оптимізація трудових відносин;</p> <p>стимулювання зайнятості ВПО;</p> <p>зміцнення саморегулювання ринку праці;</p> <p>ув'язка процесів релокації бізнесу та зайнятості на релокованих підприємствах;</p> <p>стимулювання поживлення економічної активності, розвиток малого бізнесу</p>
<p><u>Повоєнна відбудова</u></p> <p>повернення частини «біженців» та ВПО;</p> <p>зростання внутрішньої трудової мобільності</p>	<p>істотна потреба в трудових ресурсах;</p> <p>критичні дисбаланси, високий дефіцит кадрів на тлі значного безробіття;</p> <p>структурне безробіття;</p> <p>зростання обсягів та частки соціально вразливого, у т. ч. працездатного, населення</p>	<p>системна модернізація політики зайнятості населення та її економічного інструментарію;</p> <p>проактивна економічна політика структурного реформування пропозиції праці</p> <p>пільгові умови зайнятості для найбільш постраждалих груп населення;</p> <p>покращення умов для відновлення економіки приймаючих громад;</p> <p>посилення інституційної спроможності ринку праці та соціального діалогу</p>
<p><u>Збереження системних проблем</u></p> <p>старіння населення, зростання еміграції;</p> <p>нарощення загроз міграційної безпеки;</p> <p>міграція бізнесу, інтелект-капіталу</p>	<p>інституційні прогалини, диспропорції ринку праці;</p> <p>тінізація економічних і трудових відносин;</p> <p>високий рівень прихованого безробіття;</p> <p>низькі продуктивність, ціна і оплата праці, якість трудового життя</p>	<p>цифровізація СТВ, систем обліку і контролю;</p> <p>стимулювання переходу на формування гібридних робочих просторів та збільшення частки дистанційної зайнятості;</p> <p>автоматизація виробництва, роботизація, діджиталізація зайнятості і СТВ;</p> <p>узгодження завдань та потенціалу розвитку ринку праці зі становленням Індустрії 5.0, смарторієнтованим регіональним розвитком;</p>
<p><u>Розвиток структурних асиметрій</u></p> <p>зростання професійно-секторальної трудової мобільності;</p> <p>інтенсивні внутрішні міграції до великих міст, центрів ділової активності;</p> <p>зовнішня міграція мізків, спеціалізованих фахівців</p>	<p>ризик мікроструктурних асиметрій створення робочих місць, їх якості, ефективності і оплати праці;</p> <p>загрози макроструктурних асиметрій зайнятості, підготовки, розміщення і використання інтелектуально-трудових ресурсів;</p> <p>виклики глобальної нестабільності та екзистенційних трендів</p>	<p>економічне стимулювання створення нових робочих місць, стандартизації їх якості та оплати праці узгодженої з її ефективністю;</p> <p>організаційно-економічні заходи з усунення асиметрій в системі колективно-договірного регулювання СТВ та розвитку ринку праці;</p> <p>стимулювання інклюзії бізнесу до розвитку системи підготовки фахівців, локальному рівні;</p> <p>подолання макроструктурних дивергенцій регіональних ринків праці України та ЄС, становлення і спільне регулювання розвитку транскордонного ринку праці</p>

Рис. 8. Модель економічних важелів регулювання розвитку та зміцнення конкурентоспроможності регіонального ринку праці

З такої позиції весь спектр економічних важелів та засобів управління протиставляється чинникам і наслідкам: (1) повномасштабної війни, (2) повоєнної відбудови національної та регіональних економік, (3) збереження системних проблем

і перешкод функціонування ринку праці, (4) розвитку його структурних асиметрій, з одного боку, а, з іншого, – специфіці й впливу на регіональну соціально-економічну систему міграційних процесів. Саме такий метод характеризується своєчасністю і системністю, адаптивністю до екзистенційних викликів існування України, її цілісності й безпеки.

Встановлено та доведено, що конкурентоспроможність ринку праці визначається не тільки досягненням прийнятно високих параметрів його розвитку, але й наявністю інституціалізованих запобіжників, які перешкоджають утворенню та поширенню негативної дії деструктивних процесів, що можуть розвиватися на всіх рівнях соціально-трудова відносин. Йдеться про соціально-захисні інструменти регіональної економічної політики, покликані нівелювати дію викликів і загроз стосовно всіх суб'єктів, а також у межах провідних предметів та об'єктів регулювання, забезпечити формування раціональної та ефективної макросоціальної регіональної системи з унормованістю процесів, варіативністю механізмів та інструментів регулювання, спроможністю до саморегулювання, включно з диверсифікацією територіальних господарських систем, сфер зайнятості і ринків праці.

Імплементація такого підходу здатна реалізувати вагомі завдання (одночасно орієнтуючись на зміцнення провідних аспектів конкурентоспроможності) на таких рівнях відносин на ринку праці, як регіональний (демографічна та соціальна безпека регіону, безпека відтворювальних процесів, міграційна безпека регіону), сектори та галузі регіональної економіки (збереження людського потенціалу та підприємницького капіталу, ресурсне забезпечення відтворення і розвитку), суб'єкти господарювання (забезпеченість інтелектуально-кадровим ресурсом, ефективність використання персоналу), найманий працівник (стабільність зайнятості, якість умов та рівень винагороди за працю), безробітний, особа з соціально вразливих категорій населення (високий рівень інклюзії у суспільство та систему соціально-економічних відносин).

Сучасна все більш активна глобалізація та цифрова трансформація всіх сфер суспільного життя, а за разом якнайширше впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та поширення їх глобальної інфраструктури, революційна технологічна модернізація, застосування інтелектуальних самокерованих машин, технологій імплантів, блокчейну, 3D-друку тощо, створюють значний спектр переваг та нових можливостей для розвитку і зміцнення конкурентоспроможності регіонального ринку праці; позаяк, формують нові не менш екзистенційні виклики, включно зі заміщенням праці людини штучним інтелектом та робототехнікою, відповідно, зниженням попиту на працю і масовим вивільненням фахівців, службовців та робітників. Такі обставини накладають свою специфіку на характер й інструментарій регіональної економічної політики, посилюючи актуальність її інноваційності, в основі якої ефективні новаторські рішення з поєднання: (1) розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості, реалізації його функцій і завдань в частині поступу соціально-економічної системи регіону, (2) пришвидшення та використання потенціалу цифровізації за одночасного нівелювання її загроз, імовірних негативних наслідків. За такого підходу система інноваційних інструментів стимулювання розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості в умовах цифрової економіки та суспільства спрямовується на: а) державу; б) елементи інфраструктури ринку праці та цифровізації; в) суб'єкти господарювання; д) працівників.

Глибокі диспропорції, які характерні для регіональних ринків праці України і погіршують параметри їх конкурентоспроможності, в суттєвій мірі обумовлені критичними диференціаціями соціально-економічного розвитку, а, відтак, і якості життя населення обласних центрів і великих міст на противагу сільським, гірським, віддаленим тощо територіям. Відповідно, досягнення належних темпів місцевого економічного розвитку слугує дієвим економічним інструментом подолання депресивності територій, стримування зовнішньої міграції населення, ліквідації перекосів на регіональних ринках праці в частині попиту і пропозиції праці, просторового розміщення трудових ресурсів та робочих місць, нерівномірного навантаження на інфраструктуру, включно зі стабілізацією соціальної й демографічної ситуації, а також реалізацією потенціалу і можливостей місцевих економічних систем, що сприяє розширеному суспільному відтворенню регіональної економіки та її ринку праці на загал, впровадження якого може реалізуватися за двома векторами регулювання – (1) стабілізуючим, орієнтованим на оперативне втручання задля коригування перебігу процесів, нівелювання існуючих викликів та загроз, ліквідацію їх наслідків, збереження наявних активів і потенціалу, та (2) проактивним зі стратегічним характером регулювання задля формування середовища поширення позитивних практик і становлення потрібних структурних співвідношень. Попри об'єктивно існуючу специфіку громад, важливо аби політика забезпечення місцевого економічного розвитку передбачала дієві заходи в сферах: розвитку транспортно-логістичних хабів та локально-інтегрованих структур; створення нових підприємств і техніко-технологічної модернізації існуючих, особливо у галузях реального сектору економіки з високим рівнем глибини переробки продукції і доданої вартості; реалізації існуючого економіко-ресурсного потенціалу громади; стимулювання підприємницької активності населення, зокрема на сільських територіях; поглиблення міжмуніципальної співпраці громад; поширення смарт- та розвитку дорожньо-транспортної інфраструктури, ін.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу вирішити важливу науково-практичну проблему розроблення теоретико-методологічних засад і прикладних рекомендацій щодо визначення пріоритетів, механізмів, інструментів та засобів забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Отримані результати дають підстави для таких висновків:

1. З'ясовано, що економічний розвиток та еволюція ринків праці взаємопов'язані і взаємообумовлені. Відповідно повноцінна імплементація обраної моделі зростання економіки неможлива без побудови ефективного ринку праці, створення необхідних умов для формування, використання й збереження інтелектуально-кадрового ресурсу регіону. Особливої актуальності ці процеси набувають в умовах шоків, критичної політико-економічної нестабільності, зокрема війни, для якої характерні велика чисельність людських втрат і погіршення кадрового ресурсу, зростання міграції населення, дестабілізація структури ринку праці, відтік інвестицій та зниження попиту на працю. Аргументовано, що розвинутий ринок праці спроможний «притягувати» і нарощувати інтелектуально-кадровий ресурс та залучати імпаکت-інвестиції, зменшуючи таким чином міграційні й соціоекономічні втрати (*роль ринку як «буфера» для пом'якшення дії деструктивних чинників та їх наслідків*) та забезпечуючи зростання економіки регіону (*роль «бустера»*). Такий підхід дозволив розширити функціональне

значення ринку праці у межах теорії чинників міграції Равенштейна («пуш-пул»), а також дав можливість розвинути цю теорію введенням додаткового компонента – «квазі-чинників притягання», які формуються у випадку притоку малокваліфікованої робочої сили чи розвитку тіньових сегментів зайнятості. У практичному аспекті це означає, що загальний рівень конкурентоспроможності не зростає, а порівняльні переваги такого ринку не стають конкурентними, а навпаки – ризикогенними для економічної системи.

2. Встановлено, що поліфункціональна роль і значимість регіонального ринку праці висуває доцільність подальшого розвитку теоретико-методичних засад його конкурентоспроможності (переходу від спрощеного розуміння як сфери узгодження попиту і пропозиції робочої сили до інструмента регулювання низки надважливих соціальних і економічних процесів у регіоні). Таким чином запропоновано т. зв. *інституційно-суб'єктний підхід* до трактування поняття «конкурентоспроможність ринку праці регіону» як відкритої динамічної системи, що поєднує дві ключові підсистеми – *інститутів-учасників* та *інститутів-регуляторів* сфери праці і зайнятості. Таке бачення дозволило розробити понятійний базис дослідження та обґрунтувати дефініцію конкурентоспроможності ринку праці як його здатності до конкурентної боротьби за внутрішній і зовнішній людський ресурс, збереження інтелектуально-кадрового потенціалу економіки завдяки якісному конкурентному середовищу (підсистема інститутів-учасників) та ефективному регулюванню (підсистема інститутів-регуляторів). Відповідно параметри й структурні характеристики функціонування ринку праці детермінують його конкурентоспроможність і слугують комплексними узагальнюючими індикаторами суспільного прогресу, водночас це й джерело активізації чинників стабілізації соціальної сфери й економіки. Пропонований підхід зміщує акценти в сучасній політиці регулювання ринку праці регіону з *мікроструктурних* (збалансування кон'юнктури ринку, активізація продуктивної зайнятості, недопущення деструктивних процесів у сфері соціально-трудова відносин) на *макросистемні* (підвищення резильєнтності, адаптивності, гнучкості, функціональності і стабільності ринку праці з метою забезпечення міграційної безпеки, стійкості та цілісності економічної системи регіону) *цїлі*.

3. Як ідентифіковано в ході дослідження, висока конкурентоспроможність ринку праці слугує потужним чинником зменшення еміграції населення, а, відтак, збереження та навіть нарощення трудового потенціалу. Однак, розвиток і посилення міграційних викликів (як от – масштабні переміщення населення, поглиблення депопуляції, погіршення кадрового потенціалу, посилення соціально-трудова вразливості) на тлі недостатньо міцних позицій регіонального ринку праці призводять до зростання міграційної активності населення, значних втрат інтелектуально-кадрового ресурсу, відповідно, зниження потенціалу і критичного розбалансування структурних характеристик попиту і пропозиції праці, що разом є прямим шляхом до стагнації регіональної економіки. Вказані аргументи актуалізували увагу до ідентифікації ризиків і загроз міграційній безпеці регіону. З позиції *гранично-оптимізаційного підходу* концепт міграційної безпеки відображає здатність інститутів держави і суспільства запобігати стратегічним загрозам міграції з метою їх зниження до прийняттого рівня. Такий підхід потребує чітких критеріїв вимірювання критичних та оптимальних меж параметрів міграційної безпеки (зокрема інтенсивності зовнішньої міграції з регіону), а також може слугувати науковим підґрунтям для розроблення стратегій і планів її забезпечення, у тому числі у межах політики регулювання ринку праці регіону.

4. Обґрунтовано, що наявне методичне забезпечення аналізування конкурентоспроможності ринку праці регіону, зокрема із урахуванням міграційних викликів, є фрагментарним і не охоплює усіх системних аспектів проблемно-цільового характеру цієї категорії, що не сприяє поглибленому аналізу, моделюванню зв'язків і прогнозуванню параметрів конкурентоспроможності ринку праці, а, відтак, і розробленню проактивних заходів регулювання. Більш комплексний методичний підхід передбачає застосування інструментарію дослідження взаємозв'язків між розвитком ринку праці та міграційними потоками, а також загальним поступом економіки регіону, шляхом послідовної реалізації таких *етапів*: (1) композиційне оцінювання конкурентоспроможності ринку праці регіону (підбір емпіричних показників, відбір індикаторів впливу на результативну змінну, зважування індикаторів і груп показників на основі коефіцієнтів чутливості, побудова динамічних рядів групових зважених показників та композиційних індексів), (2) розрахунок інтенсивності міграції (у розрізі внутрішніх, зовнішніх, вхідних та вихідних потоків) і міграційного заміщення, (3) тестування зв'язків у системах «ринку праці – міграція» та «ринку праці – поступ економіки» на причинність і значущість, (4) моделювання впливу конкурентоспроможності ринку праці регіону на: а) різні структурні характеристики міграції, б) рівень соціально-економічного поступу регіону (на основі розподілу областей за частковими темпами поступу), (5) оптимізація параметрів конкурентоспроможності ринку праці, за яких зовнішні міграційні втрати скорочуються, а темпи поступу економіки регіону зростають.

5. Доведено, що формування і реалізація політики регулювання регіональних ринків праці актуалізується посиленням зовнішньої міграції населення і, як наслідок, послабленням міграційної безпеки, втрачанням інтелектуально-кадрового і трудового потенціалу. Підтвердженням цьому є незадовільні значення індикаторів міграційної безпеки Карпатського регіону України, зокрема рівень *фактичного міграційного заміщення населення* (як співвідношення імміграційних та еміграційних потоків), котрий у 2008-2021 рр. характеризувався переважно нижчими показниками відносно усереднених значень міграційного заміщення населення в Україні (за винятком масового напливу вимушених мігрантів до регіону після російського вторгнення у 2014 році). Водночас, регіон залишався привабливим для внутрішніх і зовнішніх мігрантів (коефіцієнт заміщення знаходився у діапазоні 1,00-1,09) – головно завдяки Львівській, Івано-Франківській та Чернівецькій областям, куди сумарно прибувало більше населення порівняно з вибулими. Однак, після зважування фактичного міграційного заміщення у регіоні на коефіцієнт природного приросту було одержано значно нижчі скориговані показники, а з 2015 р. фіксувались навіть *міграційно-природні втрати (зnelюднення)*, що обумовлено негативним впливом тривалих депопуляційних процесів. Серед областей регіону протилежні тенденції (до 2017 р.) спостерігалися лише на Закарпатті. Негативним трендом стала також тривала висока інтенсивність вихідної зовнішньої міграції у регіоні (підвищеною еміграційною активністю вирізнялися Закарпатська і Чернівецька області). Такі результати підтверджують *зростання загрози міграційній безпеці держави через високий рівень сумарних людських втрат і скорочення трудового потенціалу* в областях Карпатського регіону, котрі з початком великої війни у 2022 році досягли найвищого рівня і *набули екзистенційного характеру*.

6. Встановлено, що формування конкурентних переваг і вад регіональних ринків праці в Україні відбувається під впливом складної системи чинників та умов

макросередовища. У теперішніх реаліях визначальними серед них є політичні, економічні, соціальні та технологічні детермінанти. З'ясовано, що за рівнем економічної свободи, у тому числі свободи ринку праці, Україна належить до країн із репресивною економікою (за винятком деякого покращення ситуації в останні роки). Політико-правова нестабільність та поширення корупції на тлі повномасштабної війни критично посилили еміграційні настрої, зокрема серед молоді. З іншого боку, пришвидшення євроінтеграційного курсу відкриває нові можливості економічного зростання регіонів України, одним із векторів цього курсу обрано побудову ефективного ринку праці та продуктивної зайнятості. Серед соціальних чинників деструктивний вплив на регіональний розвиток мали відсутність потужного середнього класу і зростання соціальної вразливості, у тому числі пов'язаної із прекаризацією праці. Увагу акцентовано також на недостатньому використанні можливостей, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС, щодо науково-технологічного співробітництва, розвитку підприємництва та промислової політики. Дослідження впливу кожного із аспектів макросередовища та їх комплексної дії на функціонування регіональних ринків праці є необхідним етапом при виборі стратегії поведінки працеактивного населення та роботодавців, а також при побудові проактивної політики зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону.

7. За результатами аналізу стану і тенденцій розвитку *ринку праці та міграційної активності у Карпатському регіоні України* з'ясовано, що в умовах тривалих безпекових викликів намітилися чіткі негативні тренди, пов'язані насамперед зі структурно-просторовими дисбалансами у сфері праці та зайнятості на тлі глибокої економічної рецесії, різким зростанням вимушених міграційних переміщень населення (особливо в частині еміграції вузькоспеціалізованих і висококваліфікованих фахівців), посиленням прекаризації праці і соціальної вразливості, погіршенням інтелектуально-кадрового потенціалу суб'єктів господарювання, зниженням сукупної продуктивності праці. Проведені розрахунки дозволили ідентифікувати *рівень конкурентоспроможності ринку праці регіону* (загалом і покомпонентно) як переважно нижчий середнього, адже відповідний композиційний індекс для регіону у 2008-2021 рр. коливався у межах 0,207-0,444 (при граничних значеннях: [0; 1]) і зріс за період аналізу лише на 0,001. Певна стійкість і зростання конкурентоспроможності ринку праці (композиційний індекс: 0,372 у 2008 р. і 0,471 у 2021 р.) були характерними виключно для Львівської області, тоді як найслабші позиції зафіксовано за Чернівецькою областю (індекс у межах 0,070-0,390) – головно через низький рівень інтелектуально-кадрового забезпечення та недостатню ефективність зайнятості і ринку праці, посилену *високою еміграційною активністю* населення. На прикладі Чернівецької області (як регіону з нижчим рівнем конкурентоспроможності ринку праці, якому властиві підвищена інтенсивність вихідної зовнішньої міграції населення та нижчі темпи приросту економіки) підтверджено гіпотезу про тісний обернений зв'язок конкурентоспроможності ринку праці з міграцією населення, з одного боку, та прямий зв'язок із загальним поступом економіки, з іншого боку.

8. За результатами перевірки причинності зв'язків між параметрами ринку праці та показниками міграції населення (інтенсивністю внутрішньої, зовнішньої, вхідної, вихідної міграції та міграційним заміщенням) у Карпатському регіоні з'ясовано, що конкурентоспроможність ринку праці перебуває у комплементарній кумулятивній (накопичувальній із розширенням часового лагу) залежності з міграційною активністю

населення і детермінує міграційну безпеку регіону. Більшість причинних зв'язків між досліджуваними параметрами проявляються у середній і довгостроковій перспективі реагування міграції на зміни на ринку праці регіону (ринок як чинник) і навпаки – у коротко- і середньостроковому періоді, якщо оцінювати міграційну активність як причину змін на ринку праці. Підтверджено найвищу чутливість міграційної активності у регіоні до зміни групи індикаторів *якості робочих місць*, серед яких домінантою за кількістю зв'язків з міграцією населення виявилась *зайнятість у неформальній економіці*. Крім того, на основі імпульсних функцій реакції конкурентоспроможності ринку праці на зміну вихідної міграції підтверджено наявність стійкого зв'язку упродовж усіх часових періодів у випадку зовнішньої еміграційної активності (регіон → закордон) із послабшанням імпульсу у віддаленій перспективі, та тісного зв'язку у короткостроковому періоді у випадку внутрішньої еміграційної активності (регіон → інший регіон).

9. На основі результатів проведеного економіко-математичного моделювання залежності інтенсивності вихідної зовнішньої міграції населення від рівня конкурентоспроможності ринків праці областей Карпатського регіону виявлено, що зменшення міграційних втрат (ефект буфера) відбувається при досягненні *оптимального діапазону значень* композиційного індексу конкурентоспроможності ринку праці (зведеного за усіма умовами), який для Львівської області становить 0,435-0,602, Івано-Франківської – 0,284-0,383, Закарпатської – 0,399-0,465, Чернівецької – 0,302-0,414. Водночас, знайдені оптимальні значення конкурентоспроможності ринку праці задовільняють умову щодо забезпечення поступу економіки областей регіону, а саме Закарпатської області – на 5-6%, Івано-Франківської – 2-4%, Львівської – 3-5%, Чернівецької – 1-4% (ефект бустера). Ідентифіковано, що у Закарпатській і Чернівецькій областях рівень загрози міграційній безпеці за вихідним зовнішнім вектором міграції перевищує розрахункові критичні значення (4,12‰ і 3,32‰ відповідно) на період дослідження, а міграційний потенціал Івано-Франківської та Львівська областей поки ще не вичерпаний. Одержаний емпіричний базис підтверджує, що конкурентоспроможність ринку праці перебуває у *комплементарній кумулятивній* (збільшення кількості зв'язків зі збільшенням часового горизонту) *залежності* з міграційною активністю населення і детермінує міграційну безпеку та зростання економіки регіону, що відкриває нові можливості у коригуванні політики зайнятості і розвитку ринку праці регіону.

10. Підтверджено, що *системні вади функціонування регіональних ринків праці та недоліки* їх інституціонального забезпечення (велика частка тінізованої зайнятості і неформальних виплат, незбалансована кон'юнктура, нестача якісних робочих місць, прекарізація праці та недостатні можливості щодо забезпечення гідних доходів) призводять до активізації зовнішньої міграції, зокрема трудової. Відтак, імперативами регіональної політики стримування еміграційних процесів мають стати: активізація потенціалу зростання місцевої економіки, розвиток гнучкої зайнятості, вирівнювання структурних дисбалансів на ринку праці та подолання відставання від європейських стандартів у сфері зайнятості. При цьому ключовим завданням реалізації такої політики є напрацювання *інструментів-запобіжників* для недопущення появи деструктивних процесів розвитку ринку праці та виникнення загроз міграційній безпеці, що передбачає посилення резильєнтності і зміцнення інституційної спроможності ринку праці регіону, у тому числі для поглиблення співробітництва з країнами ЄС (у зростанні ділової

активності, зайнятості і т.п.) та посилення глобальної конкурентоспроможності транскордонних ринків праці.

11. З'ясовано, що в загальній конфігурації системи планування та реалізації політики розвитку регіонального ринку праці стратегічні пріоритети відіграють системоформуючу роль, визначаючи глобальні орієнтири (завдання), які мають бути досягнуті. Критично гостра нестабільність, викликана повномасштабною війною, та стратегічна орієнтація на стійку конкурентоспроможність ринку праці обумовлюють потребу у застосуванні *складного поетапного підходу* до постановки й вирішення комплексних проблем у цій сфері. Встановлено, що на першому етапі провідним стає завдання стабілізації і забезпечення стійкості регіонального ринку праці через подолання викликів війни; на другому – збереження потенціалу ринку засобами врегулювання зростаючих міграційних викликів; на третьому – безпосередньо зміцнення конкурентоспроможності ринку праці. На такій основі ідентифіковано систему стратегічних пріоритетів політики забезпечення конкурентоспроможності регіонального ринку праці, а саме: (1) посилення його резильєнтності, (2) створення якісних робочих місць, (3) зниження безробіття та забезпечення продуктивної зайнятості, (4) зростання ефективності, забезпечення безпеки й інклюзивності праці, (5) збалансування попиту і пропозиції на ринку праці, (6) розвиток цифрової зайнятості та трудової мобільності, (7) підвищення рівня продуктивності праці у провідних секторах регіональної економіки.

12. Обґрунтовано, що, незважаючи на масштабність та критичність викликів і загроз функціонуванню регіональних ринків праці України в умовах війни, обумовлених, зокрема, зовнішніми і внутрішніми переміщеннями населення, стратегічний характер *проактивної економічної політики* у регіонах має спрямовуватися саме на *розвиток ринку праці*, етимологія і проблематика якого передбачає досягнення необхідних структурних співвідношень, подолання макроекономічних дивергенцій (у порівнянні з більш ефективними моделями), удосконалення інституціонального забезпечення, гарантування високої якості виконання функцій і завдань, реалізацію економічних інтересів регіонів у сфері розміщення і використання інтелектуального та працересурсного капіталу, інституціалізацію запобіжників безпеки й розбалансування. Таке бачення дозволило розробити ключові напрями політики регулювання ринку праці регіону, а саме: 1) структурний, (2) нормативно-правовий, (3) інфраструктурний, (4) безпековий, а також окреслити важливі принципи їх імплементації – своєчасність, системність, комплементарність та адаптивність до екзистенційних викликів сьогодення, цілісності й безпеки регіону.

13. Встановлено, що *соціально-захисні інструменти економічної політики* регіону повинні протидіяти та нівелювати вплив викликів, загроз і небезпек стосовно всіх суб'єктів ринку праці, а також у межах ключових предметів та об'єктів регулювання, забезпечувати формування раціональної та ефективної макросоціальної системи (на стику відносин її економічної та соціальної підсистем) регіону з унормованістю процесів, варіативністю механізмів та інструментів регулювання, спроможністю до саморегулювання, здатністю протистояти кризам, викликам та загрозам, включно з диверсифікацією територіальних господарських систем, сфер зайнятості і ринків праці, зважаючи на освітні і професійно-кваліфікаційні характеристики місцевого населення, стратегічні і тактичні орієнтири стратегій смарторієнтованого регіонального та просторового розвитку територій, соціальної захищеності як працюючої, так і іншої

частини населення, його соціально вразливих категорій.

14. З'ясовано, що важливим доповненням системи соціально-захисних заходів економічної політики регіону є *інноваційні інструменти стимулювання розвитку ринку праці* та альтернативних форм зайнятості в умовах цифрової економіки та суспільства. Інституціонально-інноваційні важелі спрямовується на: а) державу (застосування управлінських інновацій у частині загального менеджменту цифровізації і модернізації регіональних ринків праці, становлення інституційно-правової основи врегулювання відносин у нових реаліях); б) елементи інфраструктури ринку праці та цифровізації (реалізація ринкових інновацій з вибудування інфраструктури діджитал-комунікації та створення мережі цифрових-платформ); в) суб'єктів господарювання (упровадження «товарних» інновацій, орієнтованих на створення нових робочих місць із високим вмістом цифрових соціально-трудова відносин); д) працівників (реалізація технологічних інновацій відносно розвитку навичок і компетенцій, необхідних для виконання відповідних завдань в умовах розвитку цифрової економіки і розширення сегменту цифрової зайнятості).

15. Доведено, що реалізація *політики стимулювання місцевого економічного розвитку* потребує ретельного стратегічного планування та інституціалізації у відповідних програмних документах, з-поміж яких провідними є стратегія та програма соціально-економічного розвитку, інвестиційні паспорти територіальних громад. Характер заходів місцевих програм соціально-економічного розвитку передбачає своє спрямування на подолання *перешкод і проблемних* аспектів функціонування місцевої соціально-економічної системи та реалізацію наявного в неї *потенціалу* з досягненням визначених стратегічних *перспектив* (4П-послідовність). При цьому заходи, необхідні для імплементації таких програм, слід визначати і реалізувати за двома векторами регулювання – (1) стабілізуючим, орієнтованим на оперативне втручання задля коригування перебігу процесів, нівелювання існуючих викликів та загроз, ліквідацію їх наслідків, збереження наявних активів і потенціалу місцевого розвитку, та (2) проактивним зі стратегічним характером регулювання задля формування середовища поширення позитивних практик і становлення потрібних структурних співвідношень в економіці. Застосування такого підходу дало змогу обґрунтувати інструменти проактивної політики збалансування ринку праці й урегулювання міграційних процесів на прикладі Львівській області на основі стимулювання місцевого економічного розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективні монографії:

1. Міграційна активність населення Карпатського регіону України: нова емпірика та пріоритети політики регулювання: монографія / ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України»; наук. ред. Т.Г. Васильців. Львів, 2021. 293 с. (16,2 д.а./4,02 д.а.; *авторський внесок*: п. 2.2. Аналіз push-середовища міграційної активності населення; п. 3.2. Аналіз pull-середовища міграції населення з Карпатського регіону України: вектор Європейського Союзу; п. 3.4. Моделювання інтенсивності зовнішньої міграції населення в умовах посилення pull-середовища країн ЄС; п. 4.4. Емпіричний аналіз взаємовпливу інтенсивності зовнішньої міграції населення та соціально-економічного розвитку областей Карпатського регіону; п. 5.3. Інструменти удосконалення політики зайнятості в умовах високої міграційної активності населення).

2. Смарт-спеціалізація регіонів України: методологія та прагматика реалізації: монографія / ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України»; наук. ред. І.З. Сторонянська. Львів, 2022. 426 с. (19,8 д.а./ 0,69 д.а.; *авторський внесок*: п. 4.2. Індикатори інтелектуалізації та цифровізації українського

суспільства у регіональному розрізі).

3. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / ДУ "ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України"; наук. ред.: В.С. Кравців, І.З. Сторонянська. Львів, 2020. 531 с. (23,7 д.а./1,43 д.а.; авторський внесок: п. 6.6. Зайнятість та підприємницька активність; п. 8.2. Забезпечення зайнятості в територіальних громадах).

4. Mechanisms of Interaction between Competitiveness and Innovation in Modern International Economic Relations: collective monograph / edited by M. Bezpartochnyi, in 4 Vol. / ISMA University. Riga: «Landmark» SIA, 2017. Vol. 3. 248 p.; (15,1 д.а./0,81 д.а.; авторський внесок: Motivation Factor of Competitiveness of the Health Care Workers: International Experience for Ukraine).

5. Socio-Economic Potential on the Polish-Ukrainian Border: collected papers / Krzysztof Rejman, Vasyl Kravciv (ed.). Jarosław, Lwów: PWSTE Publishing House 2017. 303 p. (16,5 д.а./0,56 д.а.; авторський внесок: Regional Market of Migration Services in the Context of Ukrainian and Polish Cooperation).

6. Соціально-економічна захищеність мігрантів: глобальні та регіональні аспекти / НАН України, ДУ "ІРД ім. М.І. Долішнього"; наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2016. 288 с. (15,28 д.а./0,98 д.а.; авторський внесок: п. 2.2. Захищеність здоров'я як важлива складова базових потреб мігрантів; п. 3.5. Методика розрахунку інтегрального індексу середовища соціально-економічної захищеності міграційно активного населення).

7. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: моногр. у 8 т. ІРД НАН України; наук. ред. В. С. Кравців. Т. 2. Соціально-демографічний потенціал; відп. ред. У.Я. Садова. Львів, 2013. 336 с. (16,3 д.а./0,82 д.а.: досліджено кадровий потенціал Карпатського регіону).

Наукові статті:

8. Hrynkevych, O., Levytska, O., Baranyak, I. Human resources for regional development in Ukraine: A roadmap for forecasting and determining a regional training request. *Regional Science Policy & Practice*, 2023, 15(1), 95-107. DOI: <https://doi.org/10.1111/rsp3.12625> (1,18 д.а./0,62 д.а.; авторський внесок: систематизовано методичні підходи до прогнозування розвитку регіонального ринку праці в умовах структурних диспропорцій попиту та пропозиції на кадри) (**Scopus, Q2**).

9. Vasylytsiv, T., Levytska, O., Shushkova, Yu., Voronko, O., Kohut, M. Competitiveness of regional labor markets as a determinant of international migration: A nexus empirical study. *Problems and Perspectives in Management*, 2023, 21(4), 678-695. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.21\(4\).2023.51](https://doi.org/10.21511/ppm.21(4).2023.51) (1,67 д.а./0,81 д.а.; авторський внесок: розроблено та апробовано методику оцінки конкурентоспроможності ринку праці, визначено оптимальні діапазони) (**Scopus, Q3**).

10. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Левицька О.О. Сучасні детермінанти актуалізації міграції молоді України та її регулювання: превоєнний контекст. *Академічні візії*, 2023, 24. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10043117> (1,15 д.а./0,87 д.а.; авторський внесок: систематизовано детермінанти інтенсифікації міграційних процесів середо молоді як регресорів розвитку регіонального ринку праці) (*Index Copernicus*).

11. Гринькевич О., Левицька О., Бараняк І. Регіональне замовлення на підготовку кадрів у системі економічної безпеки та збалансування стратегічних інтересів учасників ринку праці в Україні. *Економіка та суспільство*, 2023, 52. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-49> (1,37 д.а./0,79 д.а.; авторський внесок: окреслено стратегічні орієнтири забезпечення конкурентоспроможності ринку праці в умовах формування збалансованого регіонального замовлення на підготовку кадрів) (*Index Copernicus, ESJI*).

12. Васильців Т.Г., Левицька О.О. Ідентифікація просторових дисбалансів та ризиків розвитку регіональних ринків праці України в умовах сучасних дестабілізаційних процесів. *Регіональна економіка*, 2023, 4(110), 104-116. (1,45 д.а./0,98 д.а.; авторський внесок: ідентифіковано ризики, загрози та небезпеки розвитку регіонального ринку праці в умовах війни) (*Index Copernicus*).

13. Mulska, O., Vasylytsiv, T., Levytska, O., Sabetska, T., Stefanyshyn, L. Development of Regional Labor Markets in Ukraine as a Tool to Regulate Internal Migration and Reduce Social Vulnerability. *Central European Management Journal*, 2022, 30(4), 120-149. DOI: <https://doi.org/10.7206/cemj.2658-0845.92> (1,67 д.а./0,39 д.а.; авторський внесок: систематизовано методичні підходи до оцінювання привабливості регіональних ринків праці як чинника інтенсифікації трудової міграції) (**Scopus, Q3**).

14. Levytska, O., Mulska, O., Shushkova, Y., Ivaniuk, U., Vasylytsiv, T., Krupin, V., Ivanova, L. Modelling the impact of emigration upon social and economic development of the Carpathian region of

Ukraine. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*, 2022, 57(57), 141-154. DOI: <http://doi.org/10.12775/bgss-2022-0028> (1,38 д.а./0,32 д.а.; авторський внесок: оцінено міру еластичності соціально-економічного розвитку Карпатського регіону України до інтенсивності зовнішньої міграції населення) (*Scopus, Q2*).

15. Levytska, O. Border Migration Processes in Ukraine: Developing Responses to Emerging Vulnerabilities. *Migration Letters*, 2022, 19(2), 159-170. DOI: <https://doi.org/10.33182/ml.v19i2.1614> (0,97 д.а.) (*Scopus, Q2*).

16. Vasylytsiv, T., Levytska, O., Rudkovsky, O. Consequences of the war for the labor market of the Carpathian region of Ukraine: priorities of stabilization policy. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2022, 4(90), 29-38. URL: <https://studreg.uw.edu.pl/en/archive> (1,05 д.а./0,77 д.а.; авторський внесок: здійснено оцінку впливу ВПО на структурні диспропорції ринку праці; окреслено напрями балансування регіонального ринку праці в умовах війни) (*Scopus, Q3*).

17. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Lupak, R., Semak, B., Shtets, T. Factors of the Development of Ukraine's Digital Economy: Identification and Evaluation. *Science and Innovation*, 2022, 18(2), 44-58. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine18.02.044> (1,38 д.а./0,31 д.а.; авторський внесок: ідентифіковано виклики розвитку віртуального ринку праці та сфери дистанційної зайнятості в умовах формування цифрової економіки) (*Scopus, Q4*).

18. Варналій З.С., Васильців Т.Г., Левицька О.О. Міграційна безпека держави як основа збереження та розвитку інтелектуального капіталу економіки України. *Економіка України*, 2022, 9(730), 3-20. DOI: <https://doi.org/10.15407/economuukr.2022.09.003> (1,59 д.а./0,95 д.а.; авторський внесок: визначено концептуальні положення формування міграційної безпеки) (*Index Copernicus*).

19. Левицька О.О. Теоретико-концептуальні підходи до аналізу конкурентоспроможності ринків праці в умовах посилення міграційних процесів. *Вісник Львівського університету. Серія економічна*, 2022. Вип. 63, 29-41. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ves.2022.63.0.6303> (1,18 д.а.) (*Index Copernicus*).

20. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Левицька О.О. Еволюція ринків праці за різних моделей економічного розвитку та в умовах конфліктів і нестабільності. *Підприємництво та інновації*, 2022, 24, 7-16. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.1> (1,04 д.а./0,68 д.а.; авторський внесок: систематизовано етапи розвитку ринку праці у проекції моделей економічного зростання) (*Index Copernicus*).

21. Васильців Т.Г., Левицька О.О., Рудковський О.В. Структурні диспропорції і дисбаланси ринку праці областей Карпатського регіону України в умовах війни: тенденції, загрози, орієнтири політики стабілізації й використання можливостей. *Економіка та суспільство*. 2022, 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-37> (0,71 д.а./0,58 д.а.; авторський внесок: розроблено методика оцінювання структурних диспропорцій ринку праці регіону, здійснено її апробацію на прикладі областей Карпатського регіону України) (*Index Copernicus, ESJII*).

22. Левицька О. Стратегування соціоекологічного розвитку Карпатського регіону України. *Економіка та суспільство*, 2021, 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-28> (0,59 д.а.) (*Index Copernicus, ESJII*).

23. Левицька О.О., Мультська О.П., Іванюк У.В. Стимулювання ефективної зайнятості в умовах поширення соціальної вразливості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Сер. «Проблеми економіки та управління», 2021, 2(8). С. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.23939/semi2021.02.034> (1,10 д.а./0,50 д.а.; авторський внесок: розроблено інструменти активізації зайнятості вразливих категорій населення) (*CiteFactor, Index Copernicus*).

24. Mulska O., Levytska O., Zaychenko V., Vasylytsiv T., Ilyash O. Pull environment of migration in the EU countries: Migration vector from Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 2021, 19(4), 283-300. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.19\(4\).2021.23](https://doi.org/10.21511/ppm.19(4).2021.23) (1,15 д.а./0,39 д.а.; авторський внесок: розроблено й апробовано методика оцінювання середовища притягання мігрантів) (*Scopus, Q3*).

25. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Kalyta, O., Kohut, M., Biletska, I. External migration and endogenous development nexus: challenges for the sustainable macroeconomic policy. *Studies of Applied Economics*, 2021, 39(8). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i8.4770> (1,05 д.а./0,54 д.а.; авторський внесок: здійснено оцінку економічного розвитку Карпатського регіону України як детермінанти міграційних процесів) (*Scopus, Q4*).

26. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Panchenko, V., Kohut, M., Zaychenko, V., *Levytska, O.* Technologization Processes and Social and Economic Growth: Modeling the Impact and Priorities for Strengthening the Technological Competitiveness of the Economy. *Regional Science Inquiry*, 2021, 13(1), 117-134 (1,81 д.а./0,54 д.а.; *авторський внесок*: здійснено оцінку впливу конкурентоспроможності ринку праці на інноваційно-технологічний розвиток регіону) (*Scopus, Q3*).

27. Boiko, V., Mulska, O., Baranyak, I., *Levytska, O.* Ukrainian Migration Aspirations towards Germany: Analysis and Development Scenarios. *Comparative Economic Research. Central and Eastern Europe*, 2021, 24(1), 65-84. (1,69 д.а./0,81 д.а.; *авторський внесок*: здійснено оцінку впливу параметрів розвитку сфери зайнятості на рівень поширення позитивних міграційних аспірацій населення) (*Scopus, Q3*).

28. Vasylytsiv, T., *Levytska, O.*, Lupak, R., Gudzovata, O., Kuniyska-Iliash, M., Zaychenko, V., Mulska, O. Understanding creative, information and knowledge determinants of the economic growth of the EU regions within smart development strategies. *Management Science Letters*, 2021, 11(4), 1295-1308 (1,16 д.а./0,62 д.а.; *авторський внесок*: визначено основні напрями розвитку цифрового ринку праці в умовах формування інноваційної економіки) (*Index Copernicus, DOAJ, EBSCO*).

29. Васильців Т.Г., *Левецька О.О.*, Магас Н.В. Стратегічні інструменти державного регулювання процесів інтелектуалізації та цифровізації у фокусі нових перспектив smart-розвитку України. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво, 2021, 3(120), 71-77. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-3-11> (1,04 д.а./0,35 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано вектори посилення конкурентоспроможності місцевої економіки на засадах економіки знань) (*Index Copernicus, CiteFactor, ESJI*).

30. *Левецька О.* Інструменти оцінювання якості та результативності професійно-технічної освіти. *Економіка та суспільство*, 2021, 28. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-41> (1,01 д.а.) (*Index Copernicus, CiteFactor, ESJI*).

31. *Levytska O.*, Mulska O., Ivaniuk U., Kuniyska-Iliash M., Vasylytsiv T., Lupak R. Modelling the Conditions Affecting Population Migration Activity in the Eastern European Region: The Case of Ukraine. *TEM Journal*, 2020, 9(2), 507-514. DOI: 10.18421/TEM92-12 (0,86 д.а./0,28 д.а.; *авторський внесок*: побудовано та апробовано методика оцінки середовища виштовхування населення за кордон) (*Scopus, Q4*).

32. Mulska O., *Levytska, O.*, Panchenko, V., Kohut, M., Vasylytsiv, T. Causality of external population migration intensity and regional socio-economic development of Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 2020, 18(3), 426-437. DOI: 10.21511/ppm.18(3).2020.35 (0,97 д.а./0,35 д.а.; *авторський внесок*: ідентифіковано каузальний зв'язок міграції населення та параметрів соціально-економічного розвитку України у темпорально-просторовому зрізі) (*Scopus, Q3*).

33. Vasylytsiv T., Lupak R., Kuniyska-Iliash M., *Levytska O.*, Mulska O. Instruments of regional policy for human resources conservation by means of regulation of external youth migration of rural territories of the Carpathian region. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, 2020, 6(3), 149-170. DOI: 10.22004/ag.econ.305558 (1,36 д.а./0,57 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано засоби політики збереження молодого покоління в умовах нестабільності) (*WoS*).

34. Vasylytsiv T.H., Lupak R.L., *Levytska O.O.* Trends and characteristics of the migration from Ukraine to Poland: the aspect of rural areas and conclusion for state migration policy. *Wiś i Rolnictwo*, 2020. 1(186), 51-67. DOI: 10.7366/wir012020/03 (0,97 д.а./0,59 д.а.; *авторський внесок*: оцінено тенденції та чинники інтенсифікації міграції населення з України до Польщі) (*CEEOL, CEEAS*).

35. Васильців Т.Г., *Левецька О.О.* Методичні підходи до аналізування креативних та інформаційно-знаньових чинників у реалізації моделі смарт-спеціалізації в регіонах ЄС. *Регіональна економіка*. 2020. № 2(96). С. 153-162. DOI: 10.36818/1562-0905-2020-2-12 (1,12 д.а./0,81 д.а.; *авторський внесок*: систематизовано методики оцінки детермінант розвитку економіки знань як тригеру посилення конкурентоспроможності ринку праці) (*Index Copernicus*).

36. Мульська О.П., *Левецька О.О.*, Куцик В.І. Державна політика забезпечення інноваційних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки. *Регіональна економіка*. 2020. № 3(97). С. 81-90. DOI: 10.36818/1562-0905-2020-3-9 (1,06 д.а./0,49 д.а.; *авторський внесок*: ідентифіковано виклики та обґрунтовано ефективні інструменти розвитку цифрового ринку праці) (*Index Copernicus*).

37. *Левецька О.О.*, Мульська О.П. Моделювання інтенсивності зовнішньої міграції населення

України в умовах посилення середовища виштовхування. *Економіка України*. 2020. № 9. С. 48-65. DOI: 10.15407/economyukr.2020.09.048 (0,89 д.а./0,45 д.а.; авторський внесок: розроблена економетрична модель впливу соціально-економічних чинників на інтенсивність міграції) (*Index Copernicus*).

38. Садова У.Я., Левицька О.О., Мульська О.П., Теслюк Р.Т. Стан ринку праці як чинник формування міграційної активності населення. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2019. № 3-4. С. 5-13 (0,89 д.а./0,42 д.а.; авторський внесок: оцінено стан та ідентифіковано «вузькі місця» розвитку ринку праці Львівської області).

39. Біль М.М., Левицька О.О. Потенціал активізації зайнятості населення об'єднаних територіальних громад західних та центральних областей України. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.92 (0,93 д.а./0,48 д.а.; авторський внесок: оцінено потенціал розвитку сфери зайнятості територіальних громад в умовах децентралізації) (*Index Copernicus*).

40. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., Левицька О.О., Мульська О.П. Ідентифікація факторів міграційної активності населення Карпатського регіону України. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2019. № 4(272). С. 36-39. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-36-39 (0,59 д.а./0,24 д.а.; авторський внесок: сформовано інформаційно-аналітичну модель середовища міграційної активності населення регіону) (*Index Copernicus*).

41. Гринькевич О.С., Садова У.Я., Левицька О.О. Міжнародний досвід моніторингу працевлаштування випускників та шляхи його застосування в Україні. *Демографія та соціальна економіка*. 2019. № 1(35). С. 126-138 (1,26 д.а./0,42 д.а.; авторський внесок: визначено пріоритетні напрями розвитку ринку праці у проекції забезпечення квалітативного принципу вищої освіти) (*Index Copernicus, ERIH PLUS*).

42. Levytska O., Mulska O. Emerging trends in the labour market of Ukraine in terms of global transformations. *Perspectives: Journal on Economic Issues*, 2018, 2, 53-70. URL: <http://perspectives-ism.eu/full/p182-s053.pdf> (0,81 д.а./0,43 д.а.; авторський внесок: систематизовано новітні тренди розвитку ринку праці, запропоновано методи їх імплементації у системі забезпечення конкурентоспроможності національного ринку праці).

43. Левицька О.О., Махонюк О.В. Особливості працевлаштування українських громадян за кордоном: соціологічний дискурс. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 6(134). С. 91-97. (0,80 д.а./0,49 д.а.; авторський внесок: розроблено методiku проведення соціологічного опитування трудових мігрантів за кордоном) (*Index Copernicus*).

44. Levytska O.O. Challenges and Perspectives for the Development of Human Resource Management and Labour Relations in the Information Society. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 6(128). С. 99-102 (0,77 д.а.) (*Index Copernicus*).

45. Левицька О.О. Міграційний чинник асиметрії розвитку прикордонних регіонів України та Польщі. *Регіональна економіка*. 2016. № 4(82). С. 56-65 (0,97 д.а.) (*Index Copernicus*).

46. Левицька О.О., Мульська О.П. Науково-методичне забезпечення оцінювання середовища соціально-економічної захищеності міграційно активного населення. *Регіональна економіка*. 2016. № 1. С. 78-88. (0,79 д.а./0,38 д.а.; авторський внесок: розроблено та апробовано методiku оцінювання системи детермінант соціально-економічної захищеності населення як push-чинника зовнішньої міграції) (*Index Copernicus*).

47. Вовканич С.Й., Бідак В.Я., Левицька О.О. Інтелектуальна міграція населення у контексті соціогуманістичної парадигми української національної ідеї. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2012. Вип. 4(96). С. 241-249. (0,80 д.а./0,29 д.а.; авторський внесок: ідентифіковано виклики та перспективні напрями зменшення інтелектуальної міграції як загрози послаблення національної безпеки країни) (*Index Copernicus*).

Наукові доповіді:

48. Виклики економічного розвитку регіонів України в умовах війни та повоєнного відновлення: науково-аналітична доповідь / наук. ред. І.З. Сторонянська; ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2023. 31 с. (2,21 д.а./0,69 д.а.; авторський внесок: п. 5. Дестабілізація ринків праці).

49. Територіальний розвиток і регіональна політика. Стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації: наукова доповідь / наук. ред. І.З. Сторонянська; ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2020. 141 с. (7,08 д.а./0,79 д.а.; авторський внесок: п. 4.2. Креативні та інформаційно-знаннєві чинники трансформації економіки регіонів ЄС).

50. Соціально-економічний розвиток територіальних громад Центральної України в умовах децентралізації: науково-аналітична доповідь / наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянська І.З. Львів, ІРД НАНУ. 2019. 104 с. (5,19 д.а./0,85 д.а.; *авторський внесок*: п. 8. Зайнятість в об'єднаних територіальних громадах: проблеми та напрями активізації).

51. Децентралізація в Україні та її вплив на соціально-економічний розвиток територій: методичні підходи та результати оцінювання: наукова доповідь / за наук. ред. д.е.н., проф. Сторонянської І.З. Львів: ІРД НАНУ, 2018. 144 с. (7,11 д.а./0,65 д.а.; *авторський внесок*: п. 5. Забезпечення зайнятості в громадах: проблеми і перспективи).

52. Інтеграція мігрантів у приймаючий соціум: соціокультурологічні аспекти модернізаційного розвитку регіону: наукова доповідь / редкол.: Садова У.Я., Андрусин Н.І., Риндзак О.Т. та ін.; НАН України. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього». Львів, 2015. 48 с. (2,51 д.а./0,58 д.а.; *авторський внесок*: п. 3. Виміри соціокультурного середовища регіону-соціуму, приймаючого мігрантів).

53. Проблеми формування та реалізації державної політики у сфері регулювання трудової міграції: наукова доповідь / НАН України. ІРД; наук. ред.: д.е.н., проф. Садова У.Я. Львів, 2014. 38 с. (2,34 д.а./0,47 д.а.; *авторський внесок*: аналіз обсягу трудової міграції у галузі охорони здоров'я).

Науково-аналітичні видання і методичні рекомендації:

54. Соціальна вразливість населення Карпатського регіону України: стан, виклики, сценарії послаблення: електронне науково-аналітичне видання / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильціва. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2023. 109 с. (5,24 д.а./0,83 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано інструменти удосконалення політики зайнятості та функціонування регіональних ринків праці).

55. Соціально-гуманітарні виклики війни та інструментарій їх подолання (Карпатський регіон України): електронне науково-аналітичне видання / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильціва. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 47 с. (2,49 д.а./0,66 д.а.; *авторський внесок*: ідентифіковано структурні дисбаланси регіонального ринку праці в умовах інтенсифікації внутрішньої вимушеної міграції).

56. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання / наук. ред. І.З. Сторонянська; ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (3,18 д.а./1,07 д.а.; *авторський внесок*: оцінено вплив ринку праці на забезпечення економічної стійкості регіону).

57. Міграційна активність студентської та учнівської молоді Карпатського регіону України (результати соціологічного дослідження): науково-аналітичне видання; за ред. д.е.н., проф. Васильціва Т.Г., д.е.н. Риндзак О.Т. / ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2020. 60 с. (2,97 д.а./0,35 д.а.; *авторський внесок*: ідентифіковано основні чинники поширення позитивних міграційних аспірацій серед студентської молоді).

58. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.*, Мульска О.П. Середовище зовнішньої міграції населення України: емпірика, моделювання і пріоритети політики регулювання: наукове видання / ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2021. 51 с. (2,76 д.а./1,15 д.а.; *авторський внесок*: розроблено методику оцінювання середовища зовнішньої міграції населення).

59. Екологічне та соціальне середовище якості життя населення Карпатського регіону України: виклики та інструменти покращення: наукове видання / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильціва. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2021. 130 с. (6,91 д.а./1,22 д.а.; *авторський внесок*: розроблено методику оцінки соціальної компоненти якості життя населення регіону).

60. Методика формування регіонального замовлення на підготовку кадрів: методичні рекомендації; авт. кол.: Гринькевич О.С., Садова У.Я., Біль М.М., Бараняк І.Є., Вільчинська О.М., *Левицька О.О.*, Марець О.Р., Рибак Н.Б., Сорочак О.З. Львів: ГО «Центр досліджень і моніторингу якості та мобільності людських ресурсів», 2021. 45 с. (2,42 д.а./0,99 д.а.; *авторський внесок*: систематизовано індикатори впливу на якість освіти в регіоні як детермінанти розвитку ринку праці).

61. Українська трудова міграція й майбутнє сфери праці: соціально-економічний, геопросторовий, інституційний вимір: наукове видання; ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України»; за ред. д.е.н., проф. Садової У.Я. Львів, 2020. 136 с. (6,94 д.а./0,47 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано необхідність імплементації нових і нестандартних форм зайнятості як чинників розвитку регіонального ринку праці).

62. Мульська О.П., *Левицька О.О.* Оцінювання соціально-економічних наслідків зовнішньої міграції населення: методичні рекомендації / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильціва. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів. 2020. 30 с. (1,42 д.а./0,71 д.а.; *авторський внесок*: розроблено методичку оцінки соціально-економічних наслідків інтенсифікації зовнішньої міграції населення).

63. Міграційна активність населення Карпатського регіону України: тенденції, загрози, методи регулювання: наукове видання / за ред. д.е.н., проф. Т.Г. Васильціва. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів. 2020. 128 с. (5,96 д.а./1,18 д.а.; *авторський внесок*: розроблено концептуальну модель оцінки міграційного середовища, виявлено причино-наслідкові зв'язки міграції і розвитку економіки).

64. Ukrainian labour migration and the future of labour market: social-economic, geographic and institutional dimensions. Special academic edition / SI "Institute of Regional Research named after M.I. Dolishniy of the National Academy of Sciences of Ukraine". (Ed. by D. Sc. Econ., Prof. Sadova U.Ya.). Lviv, 2020, 59 p. (2,84 д.а./0,27 д.а.; *авторський внесок*: систематизовано нові форми зайнятості, обґрунтовано їх значення для розвитку ринку праці у регіоні).

65. Українська міграція в умовах глобальних і національних викликів XXI століття: наукове видання / наук. ред. У.Я. Садова. Львів, 2019. 110 с. (5,27 д.а./0,45 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано необхідність розвитку віртуального ринку праці в умовах інтенсифікації міграції висококваліфікованих кадрів).

66. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.*, Мульська О.П. Оцінювання середовища міграційної активності населення: методичні рекомендації / ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України». Львів, 2019. 41 с. (1,59 д.а./0,76 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано методичний підхід до оцінювання міграційного середовища як параметру соціально-економічної системи).

67. Міграційні явища та процеси: поняття, методи, факти: довідник, 2-ге видання – доповнене і перероблене / У.Я. Садова, Р.Т. Теслюк, М.М. Біль, О.Т. Риндзак, О.П. Мульська, *О.О. Левицька* та ін.; ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України»; редкол.: У.Я. Садова (наук. ред.). Львів, 2018. 224 с. (11,5 д.а./0,11 д.а.; *авторський внесок*: наведено дефініції міграційної активності, міграційної безпеки, депопуляції території, міграційних теорій).

68. Оцінка ефективності структурних змін регіональних ринків праці: методичні рекомендації / за ред. д.е.н., проф. Садової У.Я. НАН України. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього». Львів. 2017. 35 с. (1,51 д.а./0,08 д.а.; *авторський внесок*: систематизовано методики оцінки прихованого безробіття в умовах посилення міграційних викликів).

69. Садова У.Я., Гринькевич О.С., Матковський С.О., Теслюк Р.Т., *Левицька О.О.*, Махонюк О.В. Економічна активність населення Львівської області: формальна та неформальна зайнятість: наукове видання / за заг. ред. д.е.н., проф. Садової У.Я. Львів: ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього НАН України. 2017. 48 с. (1,63 д.а./0,28 д.а.; *авторський внесок*: оцінено тенденції на ринку праці Львівської області, чинники поширення неформальної зайнятості у регіоні).

70. Моніторинг соціокультурних виявів міграції в умовах євроінтеграційних процесів України: регіональний аспект: методичні рекомендації / редкол.: Садова У.Я., Оліскевич М.О., Риндзак О.Т., Андрусин Н.І.; Л.К. Семів, В.Я. Бідак, М. М. Біль, Р.Т. Теслюк, О.С. Гринькевич, *О.О. Левицька* та ін.; НАН України. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього». Львів, 2015. 54 с. (1,82 д.а./0,09 д.а.; *авторський внесок*: оцінено вплив соціальних і культурних чинників на міграційні процеси у регіоні).

71. Ефективність міграційних процесів у регіоні: проблеми оцінювання: методичні рекомендації / ІРД НАН України; відп. ред.: д.е.н. Садова У.Я. Львів. 2014. 55 с. (1,84 д.а./0,08 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано концепцію системи соціально-економічних ефектів зовнішньої міграції населення у регіоні).

72. Методичні рекомендації щодо проведення регіонального обстеження внутрішньо переміщених осіб-громадян України / редкол.: Садова У.Я., Матковський С.О., Гринькевич О.С. НАН України. ДУ «ІРД ім. М.І. Долішнього». Львів, 2014. 40 с. (1,71 д.а./0,07 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано етапізацію методики моніторингу вимушеної внутрішньої міграції населення).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

73. Васильців Т.Г., Лупак Р.Л., *Левицька О.О.* Дуалізм ризиків та загроз міграційних втрат молоді: новітні виклики національній безпеці України. *Управління механізмом гарантування фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. Миколаїв: МНАУ. 2023. С. 35-37 (0,25 д.а./0,11 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано вплив ризиків та загроз міграційних втрат на національну безпеку України).

74. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Демографічні наслідки втрат людського капіталу в умовах високої міграційної активності молоді в Україні. *Безпека національної економіки та бізнесу: сучасні виклики та загрози*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка. 2023. С. 109-111 (0,20 д.а./0,09 д.а.; *авторський внесок*: визначено негативні макроекономічні та демографічні ефекти сучасних міграційних процесів молоді в Україні).

75. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Економічні інструменти забезпечення розвитку регіонального ринку праці в умовах війни та міграційної кризи. *Суспільні трансформації: людина, держава, соціум*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: Львівський інститут ПрАТ “ВНЗ “МАУП”. 2023. С. 224-228 (0,25 д.а./0,13 д.а.; *авторський внесок*: розроблено модель економічних важелів регулювання та забезпечення розвитку регіонального ринку праці в умовах активізації міграційних процесів).

76. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Орієнтири економічної політики збалансування внутрішньорегіональних ринків праці України в умовах війни. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛТЕУ. 2023. С. 24-25 (0,14 д.а./0,08 д.а.; *авторський внесок*: визначено ключові економічні виклики внутрішньорегіональних ринків праці України в умовах війни).

77. *Левицька О.О.*, Гресь Б.А. Фінансово-економічні інструменти стабілізації соціально-трудових відносин в Україні в умовах війни. *Актуальні проблеми сьогодення у сфері фінансів, обліку та аудиту*: тези доповідей всеукр. наук.-практ. конф. Хмельницький: ХКТЕІ. 2023. С. 100-102 (0,19 д.а./0,12 д.а.; *авторський внесок*: ідентифіковано ключові виклики господарської діяльності вітчизняних підприємств у сфері соціально-трудових відносин в умовах війни).

78. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Чинники трансформації та напрями відбудови регіональних ринків праці України. *Економіка відновлення міст*: матеріали міжнар. урбан. фор. Київ: КНЕУ імені Вадима Гетьмана. 2023. С. 27-30 (0,22 д.а./0,10 д.а.; *авторський внесок*: обґрунтовано трансформації регіональних ринків праці та структури людського капіталу під впливом міграції населення в Україні).

79. *Левицька О.* Трансформація безпекової системи України під впливом зовнішніх викликів та внутрішніх загроз. *Конкурентоспроможність національної економіки*: матеріали XX міжнар. наук.-практ. конф. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. 2022. С. 23-25 (0,18 д.а.).

80. Varnalii Z.S., Vasylytsiv T.G., *Levytska O.O.* Strengthening the migration security of the state under national challenges and threats. *International Migration and Development of Human Potential: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Internet Conference*. Dnipro: FOP Marenichenko V.V. 2022. pp. 59-61 (0,19 д.а./0,08 д.а.; *авторський внесок*: визначено вектори державної міграційної політики в контексті подолання міграційних загроз та забезпечення національної безпеки).

81. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Нові реалії функціонування внутрішнього ринку праці України: порушений *status quo* та потенціал відновлення. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛТЕУ, 2022. С. 20-21 (0,17 д.а./0,09 д.а.; *авторський внесок*: сформовано шляхи збалансування та стабілізації внутрішнього ринку праці України в умовах війни).

82. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Розвиток ринку праці та економічне зростання: теоретико-концептуальні моделі взаємозв'язку. *Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин*: матеріали XVII міжнар. наук.-практ. конф. Умань: УНУС. 2022. С. 121-123 (0,21 д.а./0,12 д.а.; *авторський внесок*: узагальнено концептуальний базис взаємозв'язків розвитку ринку праці та економічного зростання національного господарства).

83. *Levytska O.*, Vasylytsiv T. New conditions and prospects for cooperation in the convergence of Ukrainian and Polish labor markets. *Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення*: матеріали V міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих учених. Львів: НУ “Львівська політехніка”. 2022. С. 10-11 (0,18 д.а./0,11 д.а.; *авторський внесок*: визначено базисні положення посилення конвергенції українського та польського ринків праці).

84. *Левицька О.О.* Перспективи розвитку ринку праці України у післявоєнний період. *Проблеми розвитку фінансово-кредитної системи*: збірник тез XXII міжнар. наук. конф. молодих учених, аспірантів і студентів. Львів: Університет банківської справи, 2022. С. 122-124 (0,21 д.а.).

85. Васильців Т.Г., *Левицька О.О.* Сучасні трансформації сфери праці і зайнятості: можливості та виклики для забезпечення соціального благополуччя. *Щастя та сучасне суспільство*: матеріали III міжнар. наук. конф. Львів: СПОЛОМ. 2022. С. 228-232 (0,25 д.а./0,14 д.а.; *авторський внесок*:

сформовано перспективи розвитку сфери праці і зайнятості в контексті подолання ризиків та загроз соціальному благополуччю).

86. Васильців Т.Г., *Левуцька О.О.* Методологічні особливості оцінювання якості життя населення як детермінанти конкурентоспроможності соціально-економічних систем територій. *Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень*: матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛТЕУ. 2021. С. 87-89 (0,19 д.а./0,09 д.а.; *авторський внесок*: побудовано матрицю індикаторів якості життя населення на основі міжнародного та вітчизняного досвіду).

87. Гринькевич О.С., Садова У.Я., *Левуцька О.О.* Особливості застосування статистичних і соціологічних методів у моніторингу працевлаштування випускників: на прикладі Львівської області. *Нові джерела та методи поширення даних у статистиці*: збірник тез XVIII міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Національна академія статистики, обліку та аудиту. 2020. С. 17-21 (0,24 д.а./0,11 д.а.; *авторський внесок*: надано програмно-методологічні характеристики моніторингу випускників закладів вищої і професійної освіти Львівської області).

88. *Левуцька О.О.* Проблеми інформаційно-аналітичного та інституційного забезпечення регулювання міграційних процесів в Україні. *Інструменти регулювання національної економіки та національної безпеки в умовах сучасних глобальних викликів*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Хмельницький: Хмельницький національний університет. 2020. С. 104-105 (0,15 д.а.).

89. *Левуцька О.О.* Досвід Польщі у використанні соціологічних інструментів для дослідження кар'єри випускників закладів вищої освіти. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: Львівський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП". 2020. С. 38-42 (0,30 д.а.).

90. *Levytska O.O.* Transformation of migration processes in Ukraine: new vectors and trends. *Актуальні проблеми економіки, управління та права в умовах глобальних викликів сьогодення*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Східноєвропейський центр наукових досліджень. 2020. С. 8-10 (0,21 д.а.).

91. *Левуцька О.О.* Нові форми збереження та розвитку людського потенціалу країни в умовах глобальних трансформацій. *Економіка, фінанси, облік та право: аналіз тенденцій та перспектив розвитку*: збірник тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф.: у 5 ч. Полтава: ЦФЕНД. 2020. Ч. 5. С. 7-8 (0,10 д.а.).

92. *Levytska O.* Migration and social mobility of human resources for health in Ukraine. *Актуальні проблеми управління соціально-економічними системами*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Ч. 1. Луцьк: РВВ Луцького НТУ. 2019. С. 277-278 (0,14 д.а.).

93. *Левуцька О.О.* Аналіз прикордонних ринків праці України та Польщі в умовах посилення міграційних процесів. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Львів: Львівський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП". 2019. С. 98-103 (0,30 д.а.).

94. *Mulska O., Levytska O., Ivaniuk U.* Development of migration processes under the labour market transformation. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Львів: Львівський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП". 2019. С. 125-131 (0,27 д.а./0,10 д.а.; *авторський внесок*: визначено пріоритети державної міграційної політики в контексті трансформації ринку праці).

95. *Levytska O.* Border migration processes in Ukraine: the Polish vector. *Metropolises and Peripheries of CEE Countries: New Challenges for EU, National and Regional Policies 2019 RSA Central and Eastern Europe Conference*. Lublin: Marie Curie-Skłodowska University. 2019. p. 37 (0,10 д.а.).

96. *Levytska O.O., Bidak V.Ya., Kolosinska M.I.* Indicators of migration activity of the population: monitoring and governance. *Теорія і практика управління в умовах суспільних викликів і трансформацій*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Львівський інститут ПрАТ "ВНЗ "МАУП". 2019. С. 133-136 (0,18/0,11 д.а.; *авторський внесок*: узагальнено показники оцінювання міграційних процесів згідно з методиками Міжнародної організації праці).

97. *Левуцька О.О., Махонюк О.В.* Проблеми науково-методичного забезпечення аналізу ринку міграційних послуг. *Актуальні проблеми економіки та управління в умовах системної кризи*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Львів: Львівський інститут МАУП. 2018. Ч. 1. С. 188-192 (0,29 д.а./0,19 д.а.; *авторський внесок*: визначено теоретико-методичний інструментарій аналізу ринку міграційних послуг).

98. *Левицька О.О.* Розвиток міграційної політики Польщі: від національної до загальноєвропейської системи переконань. *Перспективні напрямки розвитку економіки, обліку, менеджменту та права: теорія і практика*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Полтава: ЦФЕНД. 2018. С. 244-247 (0,27 д.а.).

99. *Левицька О.О.* Кадрове забезпечення сфери охорони здоров'я в умовах децентралізації і галузевої реформи. *Публічне управління та адміністрування: конкурентні виклики сучасності*: матеріали всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. Львів: НУ “Львівська політехніка”. 2018. С. 76-78 (0,17 д.а.).

100. *Levytska O.O.* Transformation of the Labour Market and Social and Labour Relations under the Influence of Modern Information and Communication Technologies. *Formation of Knowledge Economy as the Basis for information Society*: Thesis of the 5th International Scientific Seminar. Kyiv-Vienna: International Academy of Information Science. 2018. P. 53-56 (0,24 д.а.).

101. *Levytska O.* Factors of the human resources for health migration: theoretical issues. *Трансформаційні процеси в економіці України: глобальні та регіональні аспекти*: матеріали II міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. молодих учених, аспірантів та студентів. Львів: ДУ “ІРД ім. М.І. Долишнього НАН України”. 2017. С. 203-206 (0,19 д.а.).

102. *Levytska O.* The “brain drain” and human resource management in the national health care system. *Сучасні технології менеджменту*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2017. С. 269-270 (0,15 д.а.).

103. *Левицька О.О.* Міграція населення як необхідна складова соціально-демографічного розвитку держави. *Менеджмент розвитку соціально-економічних систем у новій економіці*: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. Полтава: ПУЕТ. 2017. С. 48-52 (0,29 д.а.).

104. *Левицька О.О.* Територіальні особливості локалізації економічно активного населення у Львівському регіоні. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Львів. ін-т ПрАТ “ВНЗ “МАУП”. 2017. С. 143-147 (0,30 д.а.).

105. *Левицька О.О.* Міграційна політика держави в світлі сучасних глобалізаційних викликів. *Актуальні проблеми соціально-економічних систем в умовах трансформаційної економіки*: збірник наукових статей за матеріалами III Всеукраїнської наук.-практ. конф. Дніпро: НМетАУ. 2017. Ч. 1. С. 142-148 (0,34 д.а.).

106. *Левицька О.О.* Диспропорційність соціально-економічного розвитку Львівської області і Підкарпатського воєводства. *Проблеми регіоналістики: минуле, сучасне, майбутнє*: тези наук.-практ. Інтернет-конф. Київ: КНЕУ. 2017. С. 279-282 (0,33 д.а.).

107. *Левицька О.О.* Новітні тенденції розвитку медико-фармацевтичного ринку праці в умовах галузевих трансформацій. *Фінансові та соціально-економічні системи в умовах глобалізації*: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів. Львів: ПВНЗ “Європейський університет”. 2016. С. 14-16 (0,27 д.а.).

108. *Левицька О.О., Махонюк О.В.* Особливості сучасних міграційних процесів в українсько-польському прикордонні. *Суспільні трансформації у XXI столітті: людина, держава, соціум*: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Львів. ін-т МАУП. 2016. С. 85-88 (0,31 д.а./0,18 д.а.; авторський внесок: окреслено масштаби міграції населення у Львівській області та Підкарпатському воєводстві).

109. *Левицька О.О.* Розвиток міграційних процесів у прикордонних регіонах: сучасні виклики та шляхи реагування. *Соціально-економічний потенціал транскордонного співробітництва*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2016. С. 18-22 (0,36 д.а.).

110. *Левицька О.О.* Гендерний вимір сучасних трудовіграційних процесів в Україні. *Суспільні трансформації і безпека: людина, держава, соціум*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Львів: Львів. ін-т МАУП. 2015. С. 206-209 (0,29 д.а.).

111. *Левицька О.О.* Сучасні тенденції та наслідки української трудової міграції до Польщі. *Стратегічні напрями відновлення економіки та соціальної сфери України в умовах системної кризи*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Львів: “Ліана-М”, 2014. С. 236-241 (0,35 д.а.).

112. *Левицька О.О.* Вплив трудової еміграції на функціонування інституту сім'ї в Україні. *Соціально-економічні та правові дослідження в суспільстві знань*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених. Львів: Львів. ін-т МАУП. 2012. С. 391-399 (0,42 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Левицька О.О. Забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. – Державна установа «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України», Львів, 2024.

Дисертацію присвячено розробці теоретико-методологічних засад та прикладних рекомендацій зі забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Об'єктом дослідження є процеси забезпечення конкурентоспроможності ринку праці регіону в умовах міграційних викликів. Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади та прикладні механізми, інструменти і засоби забезпечення конкурентоспроможності ринку праці Карпатського регіону України в умовах міграційних викликів. Досліджено еволюцію функцій, завдань та моделей розвитку ринку праці, його трансформацію з погляду сучасних теорій конкурентоспроможності і концепцій праці. Окреслено теоретико-методологічні засади дослідження конкурентоспроможності ринку праці регіону та політики її забезпечення. Сформульовано основні теоретичні положення поняття міграційної безпеки у контексті збереження та розвитку інтелектуально-кадрового потенціалу регіону. Розроблено методологію комплексного аналізу конкурентоспроможності регіонального ринку праці. Обґрунтовано методико-прикладні засади дослідження міграційних викликів і загроз безпеці розвитку регіональної економіки. Виявлено структурні диспропорції і тенденції розвитку регіональних ринків праці в умовах активізації міграційних процесів у регіонах. Оцінено рівень конкурентоспроможності регіональних ринків праці. Виявлено каузальні міжсистемні зв'язки розвитку ринку праці регіону та міграції населення у динамічному вимірі. Досліджено комплементарний вплив конкурентоспроможності регіонального ринку праці на інтенсивність міграційних процесів та зростання економіки регіону. Проаналізовано регіональні особливості інституціонального забезпечення розвитку ринку праці та зміцнення міграційної безпеки. Обґрунтовано стратегічні пріоритети політики підвищення конкурентоспроможності регіональних ринків праці та регулювання міграційних процесів. Розроблено організаційно-економічний інструментарій забезпечення стабільності ринку праці регіону в умовах зростання міграційної викликів. Визначено цільові соціально-захисні засоби зміцнення конкурентоспроможності ринку праці регіону для протидії соціально-трудовам загрозам міграційній безпеці. Обґрунтовано інституціонально-інноваційні важелі стимулювання розвитку ринку праці та альтернативних форм зайнятості в умовах цифровізації економіки. Розроблено механізм збалансування ринку праці на засадах проактивної політики стимулювання місцевого економічного розвитку й оптимізації міграційної активності.

Ключові слова: конкурентоспроможність ринку праці, міграційна безпека, інтелектуально-кадровий потенціал, регіональний і місцевий розвиток, каузальні зв'язки, структурно-темпоральне моделювання, буферно-бустерний ефект, проактивна політика.

SUMMARY

Levytska O. O. Ensuring the labor market competitiveness of the region under migration challenges. – Manuscript.

Thesis for a Doctor of Economics degree in specialty 08.00.05 – Productive Forces Development and Regional Economy. – State Institution «Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine», Lviv, 2024.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological principles and applied recommendations for ensuring the competitiveness of the regional labor market in the face of migration challenges. The object of the research is the processes of ensuring the competitiveness of the labor market in the region under the conditions of migration challenges. The subject of the study is the theoretical and methodological principles and applied mechanisms, tools and means of ensuring the competitiveness of the labor market in the Carpathian region of Ukraine in the conditions of migration challenges. The evolution of functions, tasks and models of the labor market development, its transformation in terms of modern theories of competitiveness and concepts of labor are studied. The theoretical and methodological principles of the study of the labor market competitiveness of the region and the policy of its support are outlined. The main theoretical provisions of the concept of migration security in the context of preservation and development of the intellectual and personnel potential in the region are formulated. A methodology for comprehensive analysis of the regional labor market competitiveness has been developed. The methodical and applied principles of the study of migration challenges and security threats to the development of the regional economy are substantiated. Structural disproportions and trends in the development of regional labor markets in conditions of intensification of migration processes in the regions have been revealed. The level of competitiveness of regional labor markets was estimated. Causal intersystem relations of the development of the labor market in the region and population migration in a dynamic dimension have been revealed. The complementary influence of the regional labor market competitiveness on the intensity of migration processes and the growth of the region's economy is studied. Regional peculiarities of institutional support for the development of the labor market and strengthening of migration security are analyzed. The strategic priorities of the policy for increasing the regional labor markets' competitiveness and regulating migration processes are substantiated. The organizational and economic tools have been developed to ensure the stability of the regional labor market in the face of growing migration challenges. Targeted social and protective means of strengthening the competitiveness of the labor market of the region to counteract social and labor threats to migration security have been determined. The institutional and innovative levers for stimulating the development of the labor market and alternative forms of employment in the conditions of digitalization of the economy are substantiated. A mechanism for balancing the labor market has been developed based on a proactive policy for stimulating local economic development and optimizing migration activity.

Keywords: labor market competitiveness, migration security, intellectual and personnel potential, regional and local development, causal relationships, structural-temporal modelling, buffer-booster effect, proactive policy.